

মুকুতা-মালা

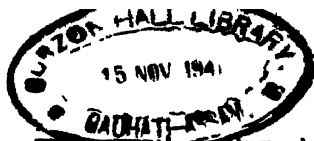

শ্রীমতী সত্যবতী দেবী

ভুল-শুধৰণি

পৃষ্ঠা	কবিতাৰ নাম	ভুল	শুধ
১১	ধৰা	যৌৱন	জৌৱন
১২	চন্দ্ৰ	বীৰাক্ষনা	বীৰাক্ষনা
১৩	কামনেশ্বৰ	পছল	পছম
১৬	তীৰ্থ	মন্দিৰ	শ্ৰৱাৰ
২৮	নাগ্নীকি	চিবঙ্গল	চিবঙ্গল
২২	প্ৰমথ	গটিল	জটিল
১৬	মাপৰ কন্দলি	মাতেশৰী	মাতেশৰী
৫২	মাৰ্ঘাশি	১৫৭	১৫৭
৮১		১২৫	৮৩
৮৪		১২৬	৮৫
২৬	ঔৰ্ণা	বেলনাৰ	বেলনাৰ
২৮	কলি	উজ্জ্বলিত	উজ্জ্বলিত
১০২	ভাঙনা	চাউতাণে	চাউতানে
১০৪	ধৰা-পটনীয়া	ভিথক-লুটত	ভিথক-লুটত
১০৫	চকৰ	ককনে	ককনে
১১২	ভীৰ্গকল	কালে	কালে
১২৫		১২৭	১২৫
১২৬		১২৮	১২৬

(অন্ত্যেষ্ট কবি পঢ়াৰ আগতে শুধৰাট লব ।)

মুসুতা-শালা

[আট্টে-শ অষ্টগদী]

প্রণতা
শ্রী অতুলচন্দ্র হাজরিকা বি-এল, বি-টি
উদ্যান বজাৰ
গুৱাহাটী

প্রকাশক আৰু ছপা-কৰোঁতা
শ্রী বনেন্দ্ৰনাথ দত্ত কৃত্তিকা
ৱৰতী আৰ্ট প্রেচ, গুৱাহাটী

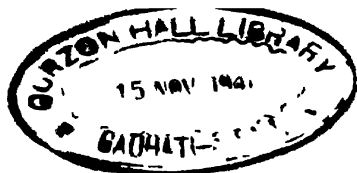
১ম ভাউকল
১৮৬০ নং

বেচ No/০ জনা

একেটি মাথোন তাই
বর্গীয় প্রতুলচন্দ্র হাজৰিকাৰ
শোক-স্মৃতিত :-

আছিল লিচত মোৰ, হ'লি কিছু আঙুৱান,
কলিত্তেট মৰহিলি—উৰি গ'লি পুষ্পপ্ৰাণ ।
নাট মোৰ সোণ-ধন, আশীৰ্বাদ কমলাৰ,
আছে মাৰ্ঘে। উপবন—তপোবন কৰিতাৰ
বাশি বাশি কৰিতাৰ ফুলে ফুল জাতিকাৰ
সেয়ে হোতশোপচাৰ ভাৰতীৰ কল্পনাৰ ।
তোৰ নামে পথাৰ তাতে এটিবাঁহি যুক্তাহাৰ,
তাই মোৰ ! বহু মোৰ ॥ দেৱ-দূত কল্পনাৰ ।

— — —

মুকুতা-মালা

মুকুতা-মালা

বাণীৰ পুঞ্জাক বহি ধ্যানমগ্ন হুই
আবাধোকে চৰণ হুথানি,
তুলিলো এদিন মই নেপুবৰ ধ্বনি
আহে কোন দশোদিশ জিনি ।
যেতিয়া মেলিলো চকু নেদেখিলো কাকো
ভাগ্য ভাল—লভিলো নিৰ্মালি,
এখাৰি মুকুতা-মালা কবিতা-বালাৰ
আধেবেধে বাখিলো বুটলি ।

সাধনা

জনমভূমির চরণ চুমি
কবির আমার জীবন ধন,
মাতৃ-মন্দিরত আৰতি কবি
লভিম সৰ্বাই পবন পুণ্য ।
এয়েই সাধনা জীবনব ত্রত
জনমভূমির চরণ-সেৱা,
এয়ে মহাধৰ্ম— মাতৃৰ কাৰণে
জীবন যৌৱন আছতি দিয়া ।

মাতৃ

দেশে দেশে ভাই তিকতা পায়
পায় বাবী-ঘৰ—
এই পৃথিৱীত এজন্যহে কিন্তু
মাতৃ মৰমৰ ।
গোটেই বিশ্বৰ মৰম-মাধুবী
নমালেও হায়—
মাতৃৰ মৰম অতি অল্পপন
ভুলনাই নাই ।

মাতৃ-ভূমি

মাতৃবো যিজনা মাতৃ সেয়ে মোৰ দেশ—
নাই যাব মহিমাৰ গৰিমাৰ শ্ৰেণ ।
মাতৃ আৰু মাতৃভূমি নাই ব্যৱধান
দুয়ো স্বৰ্গ—দুয়ো গৰ্ব্ব ধন্য মোৰ প্ৰাণ ।
পান কৰি স্তম্ভধাৰা বুকুৰ অমৃত
জীৱন সাৰ্থক মোৰ চিন্ত পুলকিত ।
স্বৰ্গাদপি গৰীয়সী কৰুণা-ৰূপিনী
জননী জনমভূমি জাগ্ৰতা গোসানী

মাতৃ-ভাষা

উপজি পৰোতে যি মাতৃ শুনোতে
কাণত বৰষিলে মট -
টুথলি উঠিল খটকিবাখট
মন্দাকিনীৰ চট ।
মাতৃৰ মুখেদি মাতৃভাষা মোৰ
প্ৰথমে প্ৰকাশ হল—
অনিয়া বৰষা বীণাৰ বন্ধাৰ
কাণত বাজিয়ে বল ।

চক্ৰভূজ

এহাতে লক্ষ— শূন্যল ধ্বনিবে
নরিত অক্ষয়-কৃষ্টি,
আন হাতে লক্ষ— অক্ষয় বিনাম
কলকে অক্ষয়-কৃষ্টি ।
এহাতে গদা— প্রকাশ-প্রমাণ
অক্ষয় বুদ্ধিমার,
আন হাতে পদ— পদপাণি হবি
বুগে বুগে অক্ষয় ।

সাবধি

কুর্শ্বকেন্দ্রলই আহিলো যেতিয়া
আকতো বকবো ছয়,
ধাকোড়ে লগত জীৱন-সাবধি
হবই আগিব স্বয় ।
মায়া-আৱেশত যেতিয়া হাতৰ
গাওঁৱ পবিব সবি
পাম উদ্ধীপনা গীতার প্রেৰণা
মায়া-মোহ বাব উরি ।

প্রার্থনা

অন্ধকার ঘাট   ধূলিকূর্পদি
চকুরে দেখিছে তুল,
কৃপা ক'র তুমি   জগতব ধারী
কুলোড়া পছন্দ কুল ।
অকলশবীরী   জনমহুর্ষীরা
লগভাগ কোনো নাট ;
আহী, আহী মোব   জীবন-বাঁধর !
নিরা বাট দেখুয়াই ।

নিবেদন

লাওলোরা মট   বাটর ভিকহ
ভবা মোব নিবেদন—
লবলই লাগে,   ধাবলই লাগে,
লাগে প্রিয় পবিজন ।
আকনো কিমান   লাগে অশু নাট
কিন্ত শেষ নিবেদন—
লাগে মোক প্রভু !   চবণ তোমাব
সেয়েহে পবম ধন ।

সৌৰ-জগৎ

সুবুজো মহিমা   সৌৰ-জগতৰ
অপূৰ্ব বাহন তাৰ,
গ্ৰহ-দেৱতাই   পাতিছে মণ্ডল
বাশিচক্ৰে গোলাকাৰ ।
ঘূৰে অবিৰাম   নিজৰ কক্ষত
নহয় বাটৰ ভুল,
কৰ্তব্য সাধন   বিধিৰ বিধান
সেয়ে জীৱনৰ মূল ।

ৰবি

জ্বালুকুম্বৰ   সদৃশ সূন্দৰ
কান্তপেয় মনোহৰ,
আজ্ঞাৰ অৰি   পাতক সংহাৰি
উদ্ভাসিছা দিবাকৰ ।
সৌৰ-জগতৰ   কেন্দ্ৰতে বহিছা
হাতত স্নেহৰ জৰী
যত গ্ৰহ তৰা   আৰু বসুন্ধৰা
বাখিছা শূন্যতে ধৰি ।

সোম

সোমদের তুমি   বরণ তোমার
    দিব্যশব্দ তুষারব প্রায়,
শশীৰ বধব   শশ-মৃগ চাই
    মন-প্রাণ জুব পবি যায় ।
কৌব-সাগবব   উদবত থাকি
    কবিছিল। তুমি জন্মান,
জটাধারী শঙ্কু   কবি ললে বহু
    দিলে নিজ মুকুটত স্থান ।

মঙ্গল

ধ্বণীৰ গৰ্ভজাত   হে মঙ্গল গ্রহ !
    ।বহ্মাংপুঞ্জব প্রভা—
বক্ত কলেবব   শক্তি-অঞ্জধব
    অপৰূপ তব শোভা ।
বিজ্ঞানে তোমাক   জুপিছে সদায়
    নিচেই কাষতে পাই,
কিমান বহুস।   বাধিছ। লুকাই
    তাৰ ভেদ পোৱা নাই ।

শুভ্ৰ

হিম, কুম্ভ আৰু যুগলৰ দৰে
শুভ্ৰ, সৌম্য শুকোমল
দৈভাসকলৰ শুৰ্ক শুভ্ৰাচাৰ্য্য
প্ৰতিভাত সমুজ্জল ।
সৰ্ব্বশাস্ত্ৰবিদ চয়ালু ভাগৱ
সকলোকে সম দৃষ্টি
দেৱতা দানৱ নকৰা বিচাৰ
আশীৰ্বাদ কৰা বৃষ্টি ।

শানি

নীলাঞ্জন যাব শৰীৰ বজ্জন
হাঁহা গৰ্ভজাত—
বসিৰ নন্দন অৰ্ত্তিকে ভীষণ
বিশ্বত বিখ্যাত ।
আঠাটা জোনৰ শিঙ্খি কঁঠহাৰ
শুশোভিত কলেৱৰ,
তোমাৰ ভয়ত কঁপে সকলোৱে
মহাগ্ৰহ শনৈশ্বৰ ।

বাহু

অৰ্জুকাৰ মহাঘোৰ পূৰ্বতে অশুব
সিংহিকাৰ স্মৃত ।
ভুঞ্জি স্ববগব স্তথা, ক্ষুধা পলুৱাই
ৰূপ অদভুত ।
হুণ্ডলি আঙিলিকে পেটৰ পোৰণি
হৃদ্যাস্ত প্রকৃতি—
চন্দ্র-সূৰ্য্য ত্ৰস্তমান তোমাৰ ভয়ত
বহুবি হৃগতি ।

কেতু

ধোঁৱা বৰণীয়া বিকট শৰীৰ
ভয়ঙ্কৰ মৃষ্টিধাৰী—
ক্রুৰ কেতুগ্ৰহ ! নিষ্ঠুৰ নিশ্চয়
চন্দ্রৰ ভীষণ অৰি ।
অমৃত ভুঞ্জিলা দেৱত লভিলা
দৈত্য ভাব নগল গাৰ,
বক্র দৃষ্টি কৰি বাশি চক্ৰ চাই
কৰা কিয় তোলপাৰ ।

তৰা

তৰাই তৰাট
ওবে নিশা বাক
কিহৰ বিয়নী মেল,
চকু পচাবতে বহি পলকতে
খেলিছে কিহৰ খেল ?
আছে জানো তাত সৃষ্টিৰ বহন
বিজ্ঞানে নোপোৱা ঋত—
তাৰকাৰ কুল নিজে বিয়াকুল
মোকনো কি দিব মাত ?

ধৰা

মনতে পৰাবেপৰা অ' মোৰ গুৱনি ধৰা ।
তোমাকে ভাবিছো স্বৰ্গ,
এই যে ফোঁৱন মোৰ তোমাতে পৰিব ওৰ
তোমাৰ ধূলিতে গৰ্ব ।
যতমানে স্নেহ জীৱ তোমাৰ বুকুতে ধৰ
তক লতা অগ্নাৱিত
সহি সকলোৰে ভাব জানন্দত নাই পাৰ
ধন্য বসুধাৰ চিত ।

সূৰ্য্য

পুৱাতে সূৰ্য্যাই   তূৰ্য্য বজাই
জীৱন বণব দিয়েহি জান—
মাহুৰ্হক কয়—   নকৰিবা ভয়
হেবা কৰ্মৰোপী, গোৱাহি গান ।
আগত ভোমাৰ   অসীম কৰ্মব্য
সুখে দুখে ভবা গোটেই দিন,
পোৰণিয়ে ছুবণি   অগ্নিৰ বাটত
এবিব লাগিব বধৰ চিন ।

চন্দ্ৰ

স্নিগ্ধ স্তম্ভীশল চত প্ৰধাতাও লই
চন্দ্ৰ আশে মন্দ বজাই
বৰ্গৰ পদূলি সত্ৰ উতুলিমুছলি
হিমবালা ভোৰণ সজায় ।
সমানে সৱাবে প্ৰতি মিচিকি হাঁহিটী,
স্নিগ্ধ কৰণ কবে বিতৰণ,
ফুলনি এৰা-বাবা বঁহীজন পুৰনাৰী
পায় সমানে আলিজন ।

ইন্দ্র

মেঘৰ দেৱতা ইন্দ্র । তুমি দেৱৰাজ
কিহেতু আদিবি ললা ভীকতাৰ সাজ ?
যুগে যুগে দেৱতুমি দৈত্যৰ গ্ৰাসত,
অশুবৰ পদদাপ তোৱাৰ বুকুত ।
বিলাসত বুৰি থাকা অলবা সন্তত
অপমান শিবজ্ঞান—লাহনা ভাগ্যত ।
নহব সিদৰে বলে শোভি স্বৰ্গভূমি
দধিটীৰ অস্থি-বল্ল—আধকাৰী তুমি ।

কামদেৱ

বিশ্ববিজয়ী হেবা কামদেৱ !
কাৰেঙ-কুটীৰ তোমাৰ বশ,
যোদ্ধী মহাদেৱ, পঞ্চমুখ ব্ৰহ্মা,
নোৱাৰে নেগাই তোমাৰ বশ ।
নাই জাতি কুল, বয়স নিৰ্মূল
পঞ্চশবৰ পৰশ পালে,
হাঁহিত তোমাৰ অগনি জ্বলে
ভয়ত পুনৰ পল্লল ফুলে ।

নন্দন-বন

নন্দনবনত মই পিঙ্কিম চন্দন
ইন্দ্র হম নিজ বাহুবলে,
অপ্সৰাই দিব গাধি মন্দাবৰ মালা
মন্দাকিনী বৰ পদতলে ।
কপহী কল্পনা হব বাজেন্দ্রানী শচী
বাণীপদ ছুয়ো আবাধিম,
কবিতাৰ পাবিজাত ফুলাম ধৰাত
সকলোকে হাতে হাতে দিম ।

কম্পতক

কল্পতক গছ আছে কবি-কল্পনাত
ইন্দ্রব নন্দনবন,
কালিদাসে দেখুৱাব শকুন্তলা মেলি
বাণীকিয়ে বামায়াণ ।
সসাগৰা বসুন্ধৰা দিব মোকে দান
মনমোহা তপোবন,
বজাৰ কাৰেঙ নতু দুখীয়াৰ পজা
নাই একো অনাটন ।

মন্দাকিনী

কুলু কুলু মন্দাকিনী নন্দনত বয়
অপেশ্ববা করে তাত স্নান,
তাবে এটি সুব আতি মোর স্তনঘোষা
কলকণ্ঠে তোলে কুলু তান।
নাছবি সঁতুবি তাতে ভাগবি-ভৃগবি
কবিতার কুঁৱবীসকল,
মোর সতে নিজ্ঞানতে কবি কত খেলা
যাচি দিয়ে কনক কমল।

কামধেনু

কামধেনু এই সোণৰ ভাৰত
যি বিচাৰা তাকে পায়,
অশ্বৰ দলে আহি দলেবলে
সুটি নিবলই চাই।
জাহাজে জাহাজে সোণৰ চালান
সাগৰ সিপাৰে যায়,
চকুলো টুকিছে আই সুবভায়ে
দেখিও নেদেখো হয়।

স্বৰ্গ

স্বৰ্গ বেলেগে নাই   কল্পনাতে স্বৰ্গ
   জানিলে বিচাৰি পায়,
গঢ়িব জানলে ভাট   এই পৃথিবীয়ে
   পৰম সুখৰ ঠাট ।
মানুহক মৰম   বিলাব জানিলে
   মানুহে দেৱতা হয়,
লোকৰ কাৰণে   প্ৰাণ দিব জানিলে
   মৰণে আঁতৰি বয় ।

- - -

জন্মভূমি

স্বৰ্গতো অধিক তুম   জননী জনমভূমি
   অ মোৰ অসমী আই ।
.গাটেট বৈশ্বৰ নাভে   বাঞ্ছিতা অপূৰ্ণ সৰ্ব্ব
   নাই এনেখনি ঠাট ।
আৰাধ তোমাৰ মাটি,   আৰাধি তোমাৰ পানী
   দীৱন কৰিম শেষ,—
ঘূৰি ঘূৰি জন্ম লই   তোমাকে সেৱম মই
   অ' মোৰ চিকুণী দেশ ।

- - - - -

স্বাধীনতা

অমৃতৰ পুত্ৰ মই স্বাধীন মানুহ
স্বাধীনতা কামা ধন,
সেয়ে জীৱনৰ পণ, হলে প্ৰয়োজন
দিম প্ৰাণ বিসৰ্জন ।
স্বাধীনতা হেমহ'ৰ নেওচি নলওঁ
অধীনতা নাগপাশ,
মুক্ত মন, মুক্ত প্ৰাণ, স্বাধীন সদায়
নহওঁ লোকৰ দাস ।

— — —

জাতীয়-পতাকা

তিনি বৰণীয়া জাতীয়-পতাকা !
কৰো নমস্কাৰ,
সম্পদে ছৰ্ঘ্যোগে চিৰকালে তুমি
হোৱা জাতিকাব ।
কৃণ্ডল কবাচি কাশ্মীৰ কুমাৰি'
ক'ৰ এক প্ৰাণ —
আকাশত উৰি নাচি থাকি ঘূৰি
জাতীয় নিছান !

— — —

দাসীপুত্র

জননী যে মোৰ লোকৰ দাসী
দাসীপুত্ৰ মই,
সেটবাবে যদি লোষ দিয়া মোক
নাই কনলই ।
যদিও এদিন বাজৰাণী মোৰ
আছিল জননী,
কলে কিনা হব— আজি সেই কথা
অতাত কাহিনী ।

সুতপুত্ৰ

সুত কিম্বা সুতপুত্ৰ যিয়েকি নহও
সেই কথা কেলেই লাগিছে ,
জন্ম-অধিকাৰ মোৰ নাছিল হাতত
দৈবে তাক নিজেই কৰিছে ।
আছে কিন্তু বাহু-বল কৰায়ক হই
লম তাৰে যত জায়া ধন,
পৰ্ব্বত ভাঙম মই—কথিম সাগৰ
তুচ্ছ মোৰ নহয় জাৱন ।

— — —

বন্দীর জননী

কোলেট লাগিছে   বাজ-সুখ মোক
পুত্র মোর বাজবন্দী,
প্রহ্লাদ-জননী   জনম-হুখুণী
কয় তাকে কান্দ কান্দী ।
ভাঙি কাবাগার   লভিগ উদ্ধার
যিদিনা পুত্রট নোব,
সিদিনাতে মট   বাজবাণী হম
হুখব পবিব ওব ।

ভিখাবিনী

কোন সি বমণী   হট পাগলিনী
হুগাবে হুগাবে ঘূবে—
কব অনাধিনী   সেই ভিখাবিনী
কব কব চকুলো জবে !
আহি গুচি গঙ্গ,   পদূলিবপবা
দিলো মট পঠিয়াই,
এতিয়াহে হায়   চিনিপালো চাট
মাঝে যে হাবলী আই !

— — — —

শিবসাগৰ

শিবসাগৰব   সোণৰ কলচি
তিববিব কৰি আজিও জলে
মান স্বৰ্গেণ্ড   নোৱাৰিলে বলে
শত ধুমুহাই জোকাৰি চালে ।
এইদৰে আক   বব কত দিন
হলে অসমীয়া শক্তিহীন,
এই সাগৰতে   কৰি মুক্তি-স্নান
বজাব লাগিব জাতীয় বীণ

জয়সাগৰ

জয়সাগৰব   আছে জয়নল
কিন্তু পুৰোহিত পূজাৰী নাই,
নিমাত নিতাল   নিজজাল পাব
অকলই মই ফুৰিলো চাই ।
আৰ্হী মাতৃভক্ত   বজা কব্ৰসিংহ !
ভকতি-অঞ্জলি হাতত লই,
জয়া আছে বই   আন্দোলন খই
তেজবে শবীৰ বাঙালী কই ।

কাৰেংঘৰ

সোণোৱালি অতীতৰ ধ্বংসস্তূপ কাৰেংঘৰ !
মহাতীৰ্থ তট মোৰ,
স্বাধীন অসমবজা আৰু অসমীয়া প্ৰজা
আছিল আপোন তোৰ ।
বজা নাই, প্ৰজা নাই, সেই বেজাৰতে হয়
ভহিখহি য়াৰ তট :
ময়ো মৰেঁ। দেউ পুৰি তোকে চাউ ঘূৰি ঘূৰি
সপোন বাতৰি লট ।

বংঘৰ

বংপুৰৰ বংঘৰ পৰি আছে সুদা হট
স্বৰ্গদেৱ ডাঙৰীয়া দল
নাহে বং চাবলট বুৰ্জী লিগিৰী আৰু
ভাগে ভাগে বিঘ্নাসকল !
স্বাধীনতা ৰাজদণ্ড যিদিনা হৰিলে আনে
বংপুৰ শোকেৰে ভৰিল,
সেইটি ছবিকে লই বংঘৰ আছে বট
ঠাহি-মাত সকলো হৰিল ।

ববদোৱা

অসমৰ পৰ্মগুৰু শ্ৰীশঙ্কৰদেৱৰ
ববদোৱা জনমস্থান—
শঙ্কৰ শিলিখাজুপি আঞ্জিও জিলিকে
পদ-শিলা বিৰাজমান ।
আকাশী-গঙ্গাৰ সোঁত কলু কলু বয়
কিন্তু হয় সকলো যে বাৰ্থ,
পোৱা নাট অসমীয়া অলপো প্ৰেৰণা
চিনা নাট সন্তোৱনী তাঁৰ্ধ ।

— — —

বেহাৰ

অসম-গৌৰৱ   বিক্রম-আদিত্য
মহাৰাজ নবনাৰায়ণ —
বেহাৰতে এট   গঢ়ি তুলিছিল
অসমৰ জাতীয় জীৱন ।
আজি এট ঠাট   অসমত নাট
বেহাৰৰ বজা আমাৰ পৰ,
কাল-দেৱতাট   দিলে অভিশাপ
হল ধানবান সুখৰ ঘৰ ।

— — —

উমানন্দ

পানীৰ মাজত সট্ট পাতি যোগাসন
হে মগাভৈৰৱ ।
উমাৰে আনন্দ ভুমি নোহোৱা কৈৱল
আমাৰো গৌৱৰ ।
মহাবাহু লোহিত্যই পখালে চৰণ
নাহিছে উৰ্ব্বশী—
কামদেৱে পুনৰ্জন্ম লভিলে ইয়াতে
তোমাকে দৰশি ।

কামাখ্যা

প্ৰাগজ্যোতিষৰ গোসানী কামাখ্যা
শক্তিপীঠ অসমৰ,
অত্ৰভদৌ শিব গুৱনি মন্দিৰ
সট্ট নীল পৰ্বতৰ ।
শক্তি-স্বকামিনী থাকোৱে জননী
অসমীয়া শক্তিহীন—
এতিয়াও ভাট আঠা আগবাঢ়ি
আগত উজ্জল দিন ।

বশিষ্ঠ

সন্ধ্যা-ললিতা-কাছা তিনি ভনী মিলি
ত্রিধাৰাৰে পানী আনে তুলি,
বিধে বিধে হয় ঋতু সতায় অঞ্জলি
হে মহৰি! চোৱা চকু মেলি ।
প্ৰেদানিলা যি মন্ত্ৰ জীৰামচক্ৰক
সেই মন্ত্ৰে অসম জাগক,
অকল্পতী কাণ পাতি স্তনক আখান
ঘৰে ঘৰে অমৃত দিয়ক ।

পোতা-মৰু

যিখনি দেশত হিন্দু মুছলমান
অতি মৰমৰ ভাট
সেউখনি দেশ সোণৰ অসম
ভ্ৰাতৃৰ বিৰোধ নাট ।
হাতোৰ বুকত চোৱা পোতা-মৰু
বৈকুণ্ঠত বেছেল যেনে,
ইমান পৱিত্ৰ ইমান সুলভ
নাট আক দেশ এনে ।

চাৰি-সত্ৰ

অসমৰ চাৰি-সত্ৰ চাৰিটি দুৰ্গৰ শ্ৰায়
সুপৱিত্ৰ আৰু সুবিখ্যাত—
বন্দো মট কাৰা-ছন্দে গডমূৰ, কুৰুৱাবাগী
আউনিআটি, দক্ষিণপাট !
গোসাই-ঈশ্বৰে যদি বোৱাই প্ৰেমৰ নদী
কৰে পুত্ৰ অসম প্ৰান্তিত,
সাহিত্য সমাজ পৰ্ম্ম পিন্ধিব বিজয়-বৰ্ম্ম
অসমীয়া চব সংৰক্ষিত ।

কীৰ্ত্তন-ঘৰ

জগতত বাজতন্ত্ৰ আছিল যেতিয়া
ত্ৰীতয়্যাই মাধৱ-পুৰুষে
প্ৰজাতন্ত্ৰ গুণি সিচি কীৰ্ত্তন-ঘৰত
অসমক আশীষ বৰষে ।
জাজিও কীৰ্ত্তন-ঘৰ মথুৰা জাতাৰ
ধন্য কৰে বৰণেটাধাম,
জ্ঞাত সংগঠন কাম হলে আবহুণ
বৰ পাবে অসমীয়া নাম ।

হাফেজ

নাহিবা ধাম্বিক । মোব লগলই
অজ্ঞকে ভাষণে গাই,
মন্দিরো নহয় মজিদা নহয়
বেদীত ঈশ্বর নাট ।
আছে মাথোঁ সট নাবাঞ্জন দল
সুবার পিয়লা লই,
আপোন সুখত মছগুল হই
আছে যে হাফেজ মট ।

ওমব

পিয়লা ভাবোরা হৃদয় মজোরা
গ ধুন-কুজত কাবতে দি
বাণব সুবত আবাণবপবা
জোন বেলি তবা পবক খহি ।
জগতব ঘট যটিল সমস্তা
বঙিন নিছাত উটাই দিয়া—
ওমবব বাণী হৃদয়ব বাণী ।
তুমি সকলোকে বুজাট কোরা ।

উৰ্বশী

ঈশ্বৰ প্ৰেয়সী—
বিশ্ব-বিমোহিনী নটী স্বৰ্গৰ উৰ্বশী ।
নেপুৰ যেতিয়া বাজে—
শত তাপসৰ তপোভঙ্গ হয়
হিয়াত বতিয়ে বাজে ।
কঠত বিষাদ গান—
কলিৰ কলুষ হৃদয় দহিলে
দুঃখে শীতলায় প্ৰাণ

তিলোত্তমা

জীৱজ্বেষ্ঠ যেতিয়া মানৱ,
পাত্ৰি 'নচৰ কপ অক্ষ লাভসাত
মস্তিষ্কত তসুৰ দানৱ ,
বিধাতাৰ অভিশাপ বৃষ্টি—
সৃষ্টি-পাতনিবে পৰা আৰ্জিও ধৰাত
ভেতিয়াই তিলোত্তমা সৃষ্ট ।
তিল তিল কৰি অনা বিশ্বৰ সৌন্দৰ্য্য
মনোৰমা তিলোত্তমা কবিৰ ঐশ্বৰ্য্য ।

বৃত্তান্ত

বৃত্তান্তব ২২শ হোৱা নাই ধ্বংস
আজিও পৃথিৱী ভাৰাকান্ত
দলিত দেৱভূমি অশ্বৰ পদ চুমি
সুন্দৰ পুৰন্দৰ বণত ক্লান্ত ।
লুটিছে যিমান জাতিৰ সন্মান
পথাৰৰ ধান, গোহালীৰ গাই,
লাগে উপহাৰ দ ধৰীৰ হাড়
নহলে যে নাই বন্ধাৰ উপায় ।

বাৰণ

বজালে বাৰণে বিজয় ডকা
উজলি উঠিল কনক লকা ।
সাণৰ সৌন্দৰ্য কবিলে গ্ৰাস
আৰ্ঘ্য-শৰ্কতয়ে মানিলে ত্ৰাস ।
মুদিল নয়ন, হাঁহিলে বট
শ্ৰীৰামচক্ৰক আগত থট ।
উৰিয়ে থাকিল গোবৰ ধ্বজা ।
মৰিও অমৰ বাৰণ বজা ।

শকুনি

আজিও ভাড়ায়ে ভাড়া ক খায়,
শকুনিৰ শিকনি পাঠবা নাই ।
আছে শত জন শকুনি মামা
খেলিছে পাষাট, ঠেলিছে সীমা ।
নোৱাৰি পোনতে বুজিব ফাঁকি,
কামোবে বুকত চুকত থাকি ।
স্বার্থবে যেতিয়া এদৰ বাট
নোৱাৰি চিনিব শকুনি তাত ।

হিটলাৰ

সৈন্যবৰ পৰা ডিক্টেটৰ হই
গৰজি উঠিছে তাৰ হিটলাৰ ;
উচ্চস্বৰে কয় :— কিহৰ ভয়
জাৰ্মানিৰ জয়—বিশ্ব ছাবধাৰ ।
বুঢ়িছ-সিংহয়ো কেশৰ ডাঙিছে
কাটি লয় বুলি নিজৰ অংশ,
উলুৰ লগত বগৰি পুৰিছে
ভগত-বজ্ৰাট, যুৰোপ ধ্বংস ।

প্ৰহ্লাদ

কাৰাগাৰে মোক দেখুৱাব কি ভয়
বন্দী প্ৰহ্লাদে কয়—
বলিয়া দাঁতালে নোৱাৰিব বলে
অনলো শীতল হয় ।
জানিছো যেতিয়া হুতুলো কদাপি
নোৱাৰে তৰাব আনে
পদ্ম-পলাশ-লোচন হৰিব
হুটি চৰণৰ নিনে ।

শ্ৰৱ

কান্দিছে শ্ৰৱই চোৱা ইনাই বিনাই
দয়াময়ী মাতৃআত্মা হৈ পঠিয়াই :
দেখা দিয়া নাৰায়ণ ! নহলে মৰণ
তুমি বিনে মৰতত নাই যে উপায় ।
ভকতৰ ভগৱান আহিল লৱবি
ধূলি জাৰি তুলি ললে কুমলীয়া লৰা,
লক্ষ্য যাৰ স্থিৰ থাকে ভয় নাই তাৰ
মিচিকি ঠাইহিৰে সট কয় শ্ৰৱতৰা ।

একলব্য

আৰ্ঘ্য-ভাৰতৰ   গুৰু জ্ঞোণাচাৰ্য্য
একলব্য নিষাদ-তনয়,
খৰি ধনুৰ্কাণ   হলে আশুমান
আৰ্ঘ্যত্বৰ মান কত বয় !
কৰিলে ছন্দা   খুজিলে দক্ষিণা
ভাবিলে—নোৱাৰে, নিাদয়ে দান,
একলব্যে দিলে   হাতৰ আঙুলি
চিৰকাললই বাখিলে মান ।

— — —

কাছাবিয়াঙ্কা

ফুকলীয়া লৰা   কাছাবিয়াঙ্কাই
পাপ্টেনৰ ছকুম মানি,
এল খিয় হট   একে ঠাইতেহ
মৰণে কাষতে জানি ।
আগত নাচিলে   প্ৰলয়ৰ শিখা
ঐতৰি পলাল ভয় ;
যি জাতিৰ এনে   কৰ্তব্যত মহি
তাকে জাতি বুলি কয় ।

— — —

ডাক

উজ্জয়িনীৰ মিহিৰ পণ্ডিতে
আহি ভবি-ধূলা দিলে,
লোহিন তিৰীয়ে অতিথি পৃষ্ঠিলে
কেচুৱা কোলাত ললে ।
তেরে অসমৰ বেদবাস ডাক
সুপণ্ডিত মহাজ্ঞানী,
ডাবৰ বচন শ্ৰেণী বুলি
অসমীয়া ললে মানি

মাধৱ-কন্দলি

জাদিবৰি বাগ্মীকিয়ে ক'বলে বচনা
মহাকাব্য বামায়েণ,
ধাকে মানে আকাশত চন্দ্র-দিবাকৰ
জগতত অতুলন ।
অসমৰ মহাকাব্য মাধৱ কন্দলি
সংস্কৃত-সাগৰ মথি
সাত বাণ্ড সাতেশ'ৰী ভাষা-জননীক
দিলে যতনেৰে গাতি ।

শঙ্কৰ

অসমীয়া সাহিত্যৰ সৌৰ-জগতৰ
দাপ্ত্ৰিমান সূৰ্য্যদেৱ জীৱন্ত শঙ্কৰ
আন যত গ্ৰন্থ তৰা উদ্ধীপ্ত উজ্জল
হেৰ্টকেৰ্ট কেপ্ত কৰি ঘূৰে নিবহুৰ ।
সাহিত্য সমাজ ধন্য সকলো ক্ষেত্ৰতে
গঢ়ি গল অসমৰ জাতীয় জীৱন,
গুৰুৰো পৰম গুৰু—মহাগুৰু তেওঁ
প্ৰণমো ভক্তি ভাৱে ছুখানি চৰণ ।

মাধৱ

শঙ্কৰৰ যোগ্য শিষ্য মাধৱ বাক্কৰ
মুক্তিত নিস্পৃহ ভক্তি কৰিলে প্ৰচাৰ,
গুৰুৰ নিচনা কৰি ভাষা-জ-নৌক
নিৱেদিলে গজমতি হাৰ মুকুতাৰ ।
এক দেৱ, এক সেৱ নাম ধৰমৰ
কৰি ললে, এক মাত্ৰ ত্ৰত জীৱনৰ
সংস্থাপিলে গাঁৱে গাঁৱে সত্ৰ নামঘৰ
প্ৰেম-অমৃতৰ নদী নামে বৈকুণ্ঠৰ ।

শিৰাজী

পৰাধীন মাৰাঠা জাতিক বীৰ-মন্ত্ৰে সংগঠিত কৰি
ভৱানীৰ মন্ত্ৰপুত্ৰ তবোৱাল পাঠ
শিৰাজীয়ে তুলিলে হাতত, ভাৰতৰ বুৰঞ্জী পাতত
বল এটি অভিনৱ উজ্জল অধ্যায় ।
গো-ব্ৰাহ্মণ আৰু বৰ্মণীৰ বন্ধাৰ কাৰণে শিৱা-বীৰ
উক্ৰালে জয়নাদে গেকুৱা নিছান—
.মাংগলৰ মন্ত্ৰৰ আসন, তাহে গই উঠিল কাম্পন
মাৰাঠা-গোৱৰ দীপ্ত হল হিন্দুস্থান ।

লাচিত

ঘোৰাৰ পিঠিত জিলিকে লাচিত
জিলিকিলে হেংদান—
আগত মোমাট গাত যুৰ ন'ট
শোণিতৰ বঙাজান
দেশতো অধক নহয় মোমাট
বুৰঞ্জী-বিখ্যাত বাণী
শয়নে-সচিত আঙিও লাচিতে
কহিছে লবণে মানি ।

মহাস্বা

বাজনৌতি ধৌত কবি অহিংসা জলেবে
আঠুৰ মূৰত কোনে পিঙ্কিছে চুৰিয়া—
কোন জন অৰ্জ্জ নগ্ন বিজ্রোহী ককিবে
বাকিংহাম কাৰেঙকো কবিলে বলিয়া ।
চিনি লই ভাৰতক হাড়ে হিমজুৱে
কৰমত সানি দিছে ধৰমৰ বোল,
যুগ-অৱতাৰ গ'ন্ধি তেৱেঁট মহাস্বা
প্রোচা-পাশ্চাত্যত যাব উঠে জয়বোল ।

জৱহৰ

জ্ঞানন্দভৱন এৰি, এৰি বাজবেশ
মহাস্বাৰ মন্ত্ৰ-শিষ্টা বীৰ জৱহৰ
ত্যাগত ভীষ্মৰ প্ৰায় ভোগত দেৱেন্দ্ৰ
সমৰত সবাসাচী পাৰ্শ্ব ধৰুৰ্জ্বৰ ।
হয় যদি কেতিয়াবা স্বাধীন ভাৰত
গণতন্ত্ৰ প্ৰজাতন্ত্ৰ হয় সংস্থাপন,
সকলোৱে এক বাক্যে কবি সমৰ্থন
দিব যাক সিংহাসন ডাৰি যোগাজন ।

সৌমাস্ত-গান্ধি

অহিংসা মন্ত্রত য়েয়ে কবিঃছ দীঃক্ষিত
সৌমাস্তব দুঃর্কৰ পাঠান,
তেৱেই সৌমাস্ত গাঃক আঃকুল গফুঃ
সেনাপতি বীঃশ্ৰ-প্ৰধান ।
নিঃজব হাতেবে গঢ়ি আদৰ্শ নৈনিক
পৰাক্ৰমা লাল কুৰ্তা দল—
মহঃশ্ৰাব মহাবাণী কৰিছে প্ৰচাৰ
দেখুৱাট অহিংসাৰ বল ।

— —

ববীঃশ্ৰনাথ

কবীঃশ্ৰ ববীঃশ্ৰ তুমি জগৎবৰেণা
বিশ্বকবি সুবিখ্যাত—
বলব মুকুটমাণি ভাৰত-গৌবর
দীঃপ্ত নিঃজ প্ৰতিভাত ।
বীণাপাণি বীণাধনি কৰিলে প্ৰদান
বিশ্বৰ সভাত তুমি
ধবিলে যেতিয়া তান উঠে জয়গান
উজ্জলে ভাৰততুমি ।

— — —

আনন্দবাম

অসমৰ আকাশত এটি মাথোঁ ফোন
আগলেও নাই পাছলেও নাই,
নিজৰ পো বুলি ললে আকোৱালি
সবস্বতী আৰু লখিমী আট।
বিবাহৰ প্ৰস্তাৱ তুলিলে আগত
ঠাহি ঠাঁঠি কয় আনন্দবাম—
পুখি ভড়ালতে আছে সট প্ৰিয়া
জান প্ৰেয়সীৰে নাই মোৰ কাম।

— — —

হেমচন্দ্ৰ

শোণিতৰ কবিয়ে কৰিলে ঘোষণা
আমিও লটোছো গনি—
মৰিবলগীয়া জাতিৰ মুখত
হেমচন্দ্ৰে দিলে পানী।
“হেমৰ কোষেৰে ওখ দল বান্ধি
ভাষাক সাৰথি ধৰি
সুমাবলগীয়া অসমীয়া নাম
বাথিলে জিলিলা ক’ৰি।”

— — —

লক্ষ্মীনাথ

অসমৰ সাহিত্যৰ আচাৰ্য্য লক্ষ্মীনাথ
সবাশাচা ধনুৰ্বাগধাৰী—
অসমৰ ভড়ালৰ কেচাৰসোণ লক্ষ্মীনাথ
জলি আছে তিব্বিৰ কবি ।
অসমৰ লুইতৰ গুৰিয়াল লক্ষ্মীনাথ
ভাষা-নাও নাচিবাগি যায়—
অসমৰ সমৰৰ সেনাপতি লক্ষ্মীনাথ
যুদ্ধ কৰা ভয় একো নাই ।

কমলাকান্ত

চিন্তাৰ অনল বকুত জলাই
আশী বছৰতো ডেকাৰ বল,
জুকলি জুপুৰি হল উটি বুৰি
স্বদেশ-প্ৰেমৰ বোৱাট ধল ।
চুৱাৰ মুখতে দেখিলে মৰণ
তথাপি নহল লেখনি ক্ৰান্ত,
অসমৰ মান ৰাখ ডেকা লৰা
কয় অগ্নি-খৰি কমলাকান্ত ।

নবীনচক্ৰ

ৰাজনীতি সাহিত্য কৰি আয়ত্ব
গৰ্বেৰাগত বক্ষ, উন্নত শিৰ—
ওঠে কৰ্ণধাৰ, দেশৰ গুৰুভাৰ
তুলিলে নবীন কশ্মবীৰ ।
জাতীয় বনত সদায় আগত
জ্ঞানে জননীৰ চৰণ ছুটি,
মৰিও অমৰ, অসমৰ বুকত
নবীন কমল থাকিল ফুটি

— — —

তৰুণবাম

প্ৰাগজ্যোতিষৰ নীৰ সেনাপতি
কুৰি শতিকাৰ শৰাটঘাটি,
আই অসমৰ বুকুৰ মাণিক
তৰুণ অকণে প্ৰকাশে জ্যোতি ।
মৰণ-বিজয়ী পুৰুষ-সিংহৰ
জিলিকিয়ে আছে যশৰ ধ্বজা,
শম্ভুধ্বনি কৰি আঠা আগবাঢ়ি
মাতৃভক্ত যত অসম-পত্নী ।

— — —

অম্বিকাগিৰি

সাত পুৰুষৰ আক কৰে কোনে
সানি তাত কলা-খাব—
সতা নে অসতা প্ৰিয় নে অপ্ৰিয়
নকৰি বিচাৰ তাৰ !
ডেকা-অসমৰ বগ দেশ-প্ৰেমৰ ঢল
ভাঙত টাঙোন মাৰি
আহে আগবাঢ়ি সংৰক্ষিণী-বাৰ
সট য়ে অম্বিকাগিৰি !

জ্যোতিপ্ৰসাদ

চিত্ৰশব্দ বিচিত্ৰ বাহাৰ
সোপোনৰ সুরদি বাণী—
কাৰ জ্যোতি পৰি জিলিকি উঠিল
জয়মতী সতী-বাণী !
অসমৰ বড়া অসমৰ প্ৰজা
অসমৰ বাৰী-গৰ
স্বাধীন যুগৰ ছন্দ বচব
লেখা পালো মনোহৰ ।

আকাশ

অনন্ত আকাশ   অনাদি প্রকাশ
    আগ-প্তবি একো নাই,
অগণন তবা   বেলি বসুন্ধৰা
    বুকু পাতি দিছা ঠাট ।
নিৰাকাৰ তুমি   নিৰঞ্জন তুমি
    তথাপি সুনীল তমু,
ধুমুহা ডাৱৰে   তোমাকে আৱৰে
    জলে পুণ্ড ইন্দ্রধনু ।

বতাহ

কেতিয়াবা মনোহৰ   কেতিয়াবা ভয়ঙ্কৰ
    বহুকপী তে বহা ।
মহাকালৰ হৈ অংশ   কেতিয়াবা সৃষ্টিধ্বংস
    সন্দনাশী কি চতাহ !
কেতিয়াবা মৃৎ মধু   যেন কোনো কুলবধু
    সুন্দ মলয়া বাৰ
তুমিয়ে জীৱন বায়ু   মাহুহৰ পৰমায়ু
    কত যে নিদিছা জাও ।

বিজুলী

স্বাকট এবাৰ আহ কপতী বিজুলী !
হাঁহিবে হুঁজলি,
চিকিমিকি জিকিমিকি আচলত বান্ধি
আশাৰ সঁজুলি ।
আন্ধাৰ পথত মোৰ জ্বলিঙনি তোৰ
হক এটি বেথা,
তাকে চাওঁ আশুৱাম লই তোৰে নাম
দিবি মাথোঁ দেখা ।

— — —

ধুমুহা

মুৰব ওপৰে মোৰ গলিছে ধুমুহা
বলিয়া বতাহ,
নাজানো নিজেই হয় বোন দিনা মই
যাওঁ তাতে জাহ ।
চালিছে ধুমুহা ভেদি জীৱনৰ নাও
নাচিছে সাগৰ—
আছে যে ইমান দিনে নমৰি জীয়াই
সেয়েই সাঁথৰ ।

— — —

বামধনু

সাতোজনী বাই-জনী সাত ধৰণৰ
জ্বৰনবিখ্যাত—

পানী আৰু পোহৰত জনম আমাৰ
মেঘৰ কোলাত ।

সাতোজনী লগ লাগি বহিম যেকিয়া
গাৰ পানী মচি—

বেলি আহি থেলা খেলি দিন চুলি মেলি
বামধনু বচি ।

— — —

বৰষুণ

মেঘৰ জীয়াৰী আমি ভৰিত নেপুৰ
ৰণ জুন বাৰ্ণ—

একেলগে আহো নামি—ভূষিতা ধৰাৰ
আনন্দ বটাও ।

পল্লবিতা তকলতা আমাৰে স্পৰ্শত
জান জুৰি নই

ঘাটে ঘাটে কথা পাতে আমাকেই পাই
হাব-ভেটা লই ।

— — —

উষা

কাম-সেন্দূৰৰ কোট পিন্ধি কপালত
দীপলিপ সউজনী কোন—
অকণে ডকায় বথ সাতোটি ঘোৰাবে
চকাতেই চকাচকি সোণ ।
নেথাকিল বেছিপৰ—পলকতে হাঁয়
উষা-বাসী নামি গুচি গল,
পখীৰ বন্দনা-গীত আধা-গোৱা হল
ফুলবোৰে পাহি মেলি বল !

ছপৰীয়া

ঠেহ পাতি গল উষা বোহ-ঘৰলই
বেলি হল অকলশৰীয়া—
অলি-পকি পৰে সেয়ে খঙতে উতলি
ঠিক ঠিক ভৰ ছপৰীয়া ।
আছিল ছিপৰী বাহু আল ধৰো বুলি
স্নান কৰি ছিপৰ বিলত,
বেলিয়ে নেপালে ভাল কলে টান মুখে
কাজ নাই এনে মৰমত ।

সঙ্কিয়া

ভাগবত ষামিজামি লালকাল হই
বঙা-মুখে বঙা-বেলি মাগিলে বিদায়,
ভিনিহিক দেখা পাই সঙ্কিয়া-গাভক
মুখ হাত ধুব পানী দিলে যতনাই ।
বঙচুরা গাল পাই চুমা এটি খাই
বুকুত সারটি লই বেলিটিয়ে কয়—
বায়েরা উষাবে তুমি খাটিবা সতিনী
বলা সোণ । এক্কাবত কেলি কবো গই ।

নিশা

দিনর শেষত নিশা কলা ঢাকনিবে
তা'র ধবে মনোহরা : বসুন্ধরা,
মেলি দিয়ে সুচিকণ ক... চুলিতাৰি
ফুলে তাত জকমক লাখে লাখে তৰা ।
ডুলাই গুৱায় থয় অৰ্দ্ধ-জগতক
ছেগ চাই নিশা-বালা কবে অভিসাব,
জোনে কয়—এক পক্ষ থাকিম লগত
আনন্দেৰে ছয়ো মিলি কবিম বিহাৰ ।

বহাগ

আমোলমোল   আমৰ মল
পদূলি-মুখত টকাৰ মাত—
আছিল বহাগী   আপোন-উলাহী
জেতুকা-বোলোৱা ছুখনি হাত ।
পুৰণি জহিল   নতুন আছিল,
মানৰ শৰাট আগত থই
বহাগীয়ে কয়—   নৱ বৰষত
সকলোৰে যেন কুশল হয় ।

— — — —

জেঠ

বাটিল ক্ৰমাৎ   বেগিৰ উত্তাপ
দহিলে অচুব,
জেঠ আছিল   হঠ ভয়ঙ্কৰ
হাতত বাৰ-খৰ ।
ছটফট কৰে   জীৱ-জন্তুবোৰে
জহত যায় শ্ৰাণ,
বৰষুণ জাকে   অমৃত বৰষে
জীৱন দিয়ে দান ।

— — — —

আবাব

আবাবে মেলিলে   কলা চুলিতাৰি
   যেন বিবহিনী শ্ৰিয়া,
গুক গুক বাজে   মেঘৰ ডহক
   হুক হুক কঁপে হিয়া ।
প্রথম দিনতে   বিবহী যক্ষৰ
   মেঘদূত সমাচাৰ -
তাৰ পিছে সাত   অন্তি ধৰাত
   মেঘে ঢালে ধাঁসাব ।

শাওণ

শাওণৰ খোপাত   বিজুলীৰ ফুল
   ভৰা লুইতৰ মেখেলা গাত—
ফেনে ফোটোকাৰে   উপচিছে পাৰ
   নাচে বোকোচাত কপালি পাট ।
উলাহে উতলি   চুলি মেলি মেলি
   জ্ঞান জুৰি নই আছে কৰ দিব,
হালোৱা হজুৱা   খেতি-উতলুৱা
   বাৰিষা আজিছে খবালি খাব ।

ভাদ

আছিল পুণা   ভাদব মাহ
ধবণীৰ বন্ধ কৰিলে ধনু,
অষ্টমী তিথিত   হল অৱতাৰ
কুক ভগৱান বিশ্ববৰ্ণা ।
মহা-পুৰুষৰ   বৈকুণ্ঠ-প্ৰয়াণ
ডবা শঙ্খ কাঁহ সঘনে বাজে,
সত্ৰ নামঘৰ   হল মনোহৰ
বিদায় স্মৰত ডাৱৰে গাঙে ।

আহিন

বৰষাট এতিয়া   এৰিলে ভৰসা
আছিল আহিনী শাৰদীক লট—
আহিছে গোসানী   সিংহ-বাহিনী
কুলু কুলু বয় ভকতি-নই ।
পদূলিত হাঁহিছে   গধূলি-গোপালে
আকাশত হাঁহিছে জোনে,
আহিনীৰ আঁচলত   তৰাট হাঁহিছে
পথাৰত হাঁহিব সোণে ।

কাতি

কতালি বিহরে   বাট দেখুৱাই
কাতিক আদিলে এদিন ৰাতি,
তুলসী তলাতে   বৃগ-পছ চবিলে
আকাশ-বস্তিয়ে বিলালে জ্যোতি ।
ধানৰ খেতিত   চমকি ধমকি
লহু লহু বয় মলয়া বাৰ--
পূৰাব কুঁৱলী   উৱলে বিয়লি
হাঁহিছে মিচিকি লখিমী শৱ ।

— —

আষাণ

আষাণীয়ে আহি   মূৰটি দোৱাই
জুৰিছে লখিমীৰ গান—
সোণালি ধানেবে   পথাৰ ভৰিছে
উলাহে ভৰিছে প্ৰাণ ।
গছ-লতাবোৰে   চকুলো টুকিছে
নোৱাৰি সহিব জাৰ,
মানুহে লভিছে   তাপিত প্ৰাণত
অতি দয়ী শীতলাৰ ।

— —

পুহ

পুহ আহি পাই   জাবত ঈগিছে
পকা চুলি সৰা দাঁত,
কল নাই গাত   সবে গছ-পাত
ছুকুটে মুখৰ মাত !
মিয়ৰে পাঠিছে   মুকুতাৰ মালা
বেলিবো পলম হয়,
খেতিয়কে কিন্তু   বছৰৰ বিত
ঘৰত চপাই থয় ।

—

মাঘ

ভোগালি বিহুৰ   ভোগৰ বতৰা
মাঘৰ মুখত হাঁহি—
বমক-ভমক   বিজুলী চমক
গন্ধমালতীৰ পাহি ।
সোণবৰণীয়া   সবিন্নহ ফুলে
পিছায় অগুৰ্ব বেল—
যেবে বৰবে   মাঘৰ শেষ
ধন্ত বজাৰ পুণ্য দেশ ।

—

ফাগুন

ছায়া গহত   বাজনা বাজিল
ফাগুনে খেলিলে ফাকু.
কপহী কাঞ্চে   চুপহি মেলিলে
উলঙাট বাখিলে বুকু ।
গোকুলব কলয়া   হই মতলীয়া
দলত উঠিছে জানি
ফাগুনীয়ে দিলে   বঙা চরণত
কুকুম চন্দন সানি ।

চ'ত

আমব ডালত   কুলিয়ে মাতিলে
অমিয়া-ববষা মাত—
প্রতি গছে গছে   চতে চতিয়ালে
বঙা কুমলীয়া পাত ।
কুঞ্জে কুঞ্জে সেয়ে   গুঞ্জে ভোমোবাই
আহিছে বসন্ত-বাণী,
চতব লগতে   পূবদি বহবে
জনায় বিদায়-বাণী ।

বহাগ-বিহু

চুত্তৰ শেষত আকাশ-বতাহ
কপে-বসে ভৰপূৰ —
বিহুৱতী চৰায়ে বিহু বিহু বুলি
জুৰিলে মধুৰ সুৰ ।
“অতি মৰমৰ মুগাৰ মছৰা
অতি মৰমৰ মাকো,
অতি মৰমৰ বহাগৰ বিহুটি
নাপাতি কেনেকৈ থাকো !”

বিহুৱান

ফুলাম গামোচা বিহুৱানখনি
জননীয়ে দিছে দান
জিনিব লাগিব জীৱনৰ ৰণ
বটাই মাতৃৰ মান ।
নিশাভেই বোৱা যুজৰ কৰচ
যদিও পাবলে টান
আছে বিহুৱান সেয়ে শিবস্ৰাণ
গাওঁ তাৰে কয়-গান ।

ফুলকোৰঁব

পখোবাজৰ পিঠিত উঠি আকাশী পথেদি
আহি পালে ফুলকোৰঁব—
শুকানতো কুঁহিপাত কুট কুট মাত তাত
মলয়ে বুলায় চোৰঁব ।
সোণৰ কাঠীৰ পবন লাগি, বাজকুৰঁবা
টোপনি ভাগি উঠিছে জাগি,
সপোন-কোৰঁবে আহি দেখািলে হাঁহি হাঁহি
গাত যৌৱনৰ মদিৰা বাগী ।

মালিনী

গাঠি নে ফুলৰ মালা বধি আছে বাজবালা
যা তই অ' মালিনী বাট ।
ফুলতেই লেখি কথা জনাই বুকুৰ ব্যথা
কোৰঁবো আছে বাট চাট ।
অঘৰাঁব হব ঘৰ কুৰঁবায়ে পাব বৰ
মদন-বক্তি দিব দেখা,
বোৱাৰি প্ৰেমৰ নই মালিনী নহৰ তই
প্ৰেমদূতী চিত্ৰলেখা ।

বনফুল

মাগুহে নেপায় ভাল   ফুলে যে ভৈয়ামত
পৰ্বতৰ বনফুল—
অপেখবা বনবালা   তাৰে সতে কৰে খেলা
গোন্ধত আমোলমোল ।
কোচ পাতি হুলি লয়   ছিঙিলেও ফুলি বয়
পাই কুমলীয়া হাত,
মুখেতে মুখনি ধই   আপোন-পাহৰা হই
দিয়ে মৰমৰ মাত ।

বনকল

মাগুহে নপতা বাৰী   বননিতে চাব পাৰি
শাৰী শাৰী আছে বনকল,
পৰ্বতলীয়া বাটে বাটে   তটিনাৰ ঘাটে ঘাটে
কোনে কলে—কৰ পৰা হল ।
প্ৰকৃতিয়ে নিজ হাতে   জোৰ কলপুলি গোতে
ঠায়ে ঠায়ে সজায় তোৰণ,
আহি বিশ্বখনিকৰ   দেখি এই বাটঘৰ
আশীৰ্বাদ কৰিব বৰ্ষণ ।

নাগেশ্বৰ

নাহৰে বাহৰ পাতি   সন্ধ্যা ফুলৰ দল
কলচীয়া শিৰ দাঙি—
পৰ্বতৰ পালমূল   চাই তাকে বিয়াকুল
মনতেই কথা পাতি ।
ধানমগ্ন মহেশ্বৰ,   আথেবেথে নাগেশ্বৰ
ভক্তি-অৰ্ঘ্য যতনালে,
নিজৰাই কলকল   শুভ্ৰ কমণ্ডলু স্নল
চৰণ তলত ঢালে ।

পৰ্বতৰ ঢেকীয়া

পৰ্বতৰ ঢেকীয়া   লিহিবিপতীয়া
পাতে পাতে দেব—
বতাহত হালেজালে   জোনাকত চুলি মেলে
ঘৰ তুলি মাতে কাক !
শাৰী পাতি ধুন মাৰি   সাজিকাচি আগবাঢ়ি
কাৰ বাবে আছে বই,
কোন সেই ভাগ্যবান   গায় যিজনাব গান
কই দিব পাৰো মই ।

বন-বিহাৰিণী

গায় বীণখনি বাই বন-বিহাৰিণী
গাত সপোনৰ বাগী—
বতাহত হালেজালে পৰ্ব্বতীয়া হাবি
আঁচলৰ বান্ধ লাগি ।
তালে তালে নিছৰাই নেপুৰ বজায়
আক বত বন-বিহাৰিণী,
একেটি গীতৰে সৱে তোলে প্ৰতিধ্বনি
উথলাই সুৰতৰঙ্গিনী ।

— — — — —

জুৰি

কুলু কুলু গীত গাই বীণখনি বাই বাই
ধীৰে ধীৰে নামি আহে পৰ্ব্বতীয়া জুৰি—
নাইবৰ তলে তলে পকতৰ শিলে শিলে
বঠ বঠ পাক মাৰি নাচে ঘূৰি ঘূৰি ।
খেলা খেলে চুলি মেলি প্ৰাণ খুলি চটু তুলি
বতাহত জিলিমিলি আঁচল উৰাই —
অকণে বকণে আহি চুমা খায় হাঁহি হাঁহি
পাপলিনী গিৰিজাক বুকুত সূৰাই ।

— — — — —

হবিণা

আত্মলী হবিণা একোকে নজনা
চৰি ফুৰে বনে বনে
মঙহেই বৈৰী তাতো আহি হানে
বিষবাণে মনে মনে ।
ককণ দৃষ্টিৰে চাই অনিমেষ
কিজানি ককণা পায়—
নাভানে যে হায় নিককণ ধৰা
মানুহৰ মৰম নাই !

ময়ূৰ

কাপেৰেই যদি বজা হব পাৰি
ময়ূৰ তই বনৰ বাণী—
তোৰ পাখিৰেই কুৰুয়ো সাজিলে,
আঁকিলে চৰি যমুনা-পানী ।
কুমাৰ কাৰ্ত্তিকে কৰিলে বাহন
তথাপি নাপালি মনত সুখ,
কপ মিছা বুলি বুজিব পাৰিলি
গভীৰ বনত লুকালি মুখ ।

মইনা

বহাগীৰ হল   কঠীনা-কাল
মটনাৰ মনত লাগিল ভাল,
ডালে ডালে পৰি   নাম দিলে জুৰি
টুনি ছেটুলুকা বালে খুটি-তাল ।
নামতী মটনাট   নামকেই গায়
নাট আক আন একো কাম,
যত ওখ তক   বৃণী দেৱদাক
কোলাত তুলি মচি দিলে ঘাম ।

দহিকতৰা

কতৰা গছত   দহিকতৰাই
কিছৰ বতৰা গায়—
ছয় বাগ আক   ছত্ৰিছ বাগিনী
তথা লাগি বল চাই ।
গীতৰ লগতে   উৰি গুচি গলো
পালো স্বৰগৰ দ্বাৰ,
সপোনো ভাগিল   গীতো শেষ হল
প্ৰতিধ্বনি বল তাৰ ।

মউপিয়া

মউপিয়া সক পখী   সক সক ছুটি পাখি
নচুয়াই সক ডিয়া—
এটুপি ফুলৰ মউ   বিচাৰি কুৰিছে সই
উলাহত মতলীয়া ।
দেও দি দি নাচিবাগি   ফুলে ফুলে মউ মাগি
কুৰে মাৰ্খোঁ কথা পাতি,
আকাল ভড়াল নাই,   অল্পে টুপচি যায়
ডালতে কটায় বাতি ।

হাঁকেজৰ বাগানত   কি ফুল ফুলিছে
খায়ামে কইছিল পুলি,
আছি পালে বুলবুল   সক পাখি মেলি
তাকে মোক কবলট বুলি ।
বহোবাব গোলাপৰ   গন্ধৰেণু আনি
বীণ বাই নাচে বুলবুল—
আকাশৰ বেবিলন   দেখিলো ঈহাতে
আক হত ইবাণৰ ফুল ।

পানোপিয়া

মান্নুচে চুবুজে   মান্নুচৰ মৰম
তেজেবে ধৰা বাঙলী কৰে,
পৃথিৱীৰ পানীত   সেই তেজবেই
বঙচুৱা ন'গ চকুত পৰে ।
সেয়ে পানোপিয়া   চিঞৰি চিঞৰি
মেঘ-লেৱতাক মাগিছে দান -
পৃথিৱীৰ পানী   নলও মুখত
আকাশী-অমৃত কৰোৱা পান ।

শালিকী

শালিকী ! শালিকী !   আজি বিহ খালি কি
খৰিয়াল পাতিলি তই,
মোৰে চোতালত   কাক গালি শালি
নোৱাৰিলো বুজিব মই ।
আমাৰে নিচিনা   তইঁতৰ মাজতো
আছেনে অনুয়া হাই—
মুকলি স্বাধীন   পখী-জীৱনতো
শান্তিৰ সুৰমা নাট ।

গোলাপ

ঘেঁষে ঘেঁষে ঘূবি   প্রেমালাপ কবি
গোলাপ আছিল বহোবা এবি
যেয়ে দেখা পালে   সেয়ে মুক্ত হল
বিজয়-নিছান থাকিল উৰি ।
বাদহা-হেবেম   গুলজাব কবি
পালেচি যেতিয়া ভাবতবৰ্ষ,
কাৰেঙ-কুটিৰ   মজিদ-মন্দিৰ
লভিলে সৰাট পৰম হৰ্ষ ।

শেৰালী

শেৰালীৰ নাম   পানীপিয়নী
বদ পালে যায় বিয়লি,
সন্ধিয়াতে পিন্ধে   মুকুতাৰ মালা
নিশা ছিম-কুইলী ।
শবত আছি   মৰত পালে
আনন্দে ওপচে হুলস্থলি,
পূৰ্বা ছবৰিত   শোৱে শোভলিত
আলে জলমল মুকুতা-মণি ।

হাচনাহানা

হাচনাহানা   কোমল-প্রাণ
মাথরৌব প্রিয় সখী,
ভীষ্মগন্ধা হই   বাতিবে বাতিটো
উজাগবে থাকে বধি ।
জনে জনে দিয়ে   আচলব মধু
তাতেই মনব সুখ,
বাতি পুরালেট   চকু মুদ যায়
মাহুহে নেদেখে মুখ ।

মেগ্নলিয়া ত্রেণ্ডি ফুবা

কোনে দিলে তোক   দাঁড়-ভগা নাম
মেগ্নলিয়া ত্রেণ্ডি ফুবা—
সুচকণী লনী   চাক মুখখনি
তাতে গঙ্কবেণু ভবা ।
অগণিত তক   আছে যি দেশত
নাগাধিষাজ হিমগিবি,
সি দেশবে ওই   কলহী জীয়াবী
বেশতে তোক চিমিব পাৰি ।

কেতেকী

সোণ-বৰীয়া   কেতেকী খুনীয়া
গোছৰ সফা মেলে,
মাহিছো বিচাৰি   বুকুৰ মাধুৰী
কণ্টকী কুজত ফুলে ।
আঁতৰবে পৰা   ছুজিছো মদিৰা
নোৱাৰো চাপিব কাষ,
কণ্টকত ঘৰ   তাতে ভয়ভয়
অজগৰ নাগপাশ ।

বকুল

বনম্পত্তি-কোলা   আলাসৰ দোলা
নেওচি লুবে' ঠেলি
বকুলী আছিল   মাটিত বাগৰি
ঠাঁহি ঠাঁহি পাহি মেলি ।
মধুৰ গোন্ধেৰে   ভগৎ মুছিলে
আক ইজিততে কলে—
ধবলীৰ খুলিতে   জগত-পিতাৰ
চৰণ-পৰশ মিলে ।

পছম

আকাশৰ দিনমণি পুৱাতে ওলাই আহি
পছমীক চুমা এটি খালে,
বঙা হল গাল ছুটি পছমী থাকিল ফুটি
হাতে গাতে স্বৰ্গ ঢুকি পালে ।
চৌৱে চৌৱে চট্ট খেলি পছমীয়ে পাহ মেলি
উলাহতে দিনমান—
বল বেলিটিক চাউ মনত বেজাৰ নাই
গাউ যৌৱনৰ গান ।

সূৰ্য্যমুখী

পছমীক পাউ যতিয়া বেগিটি
বিহুবলিয়া হল,
নূকযমুখীয়ে চৰণ আৰাধি
সুৰি সুৰি চাউ বল ।
গোটেই দিনটো পতিপ্ৰাণা সতী
বোৱা দেখি মূৰ তুলি,
আবেলি বেগিয়ে কাষলৈ মাতিলে
কপটী পবিল ঢলি ।

ভেটপাহি

সুধাকবলট চাট যৌৱন-সুখাত
কুমুদীয়ে কবি স্নান,
পাটৰ মেখেলা বিহা মেৰিয়াই গাত
মাগিলে আশীৰ দান ।
নিশানাথে আখেবেখে চুমিলে গালত
— সুধালতা সুখৰ সপোন,
টোৱে টোৱে মিলি গল কবি কোলাকুলি
মুহু ক্লেৱ—পাই বেচা-সোণ ।

— — —

মালতী

সুৱলী সাজবী সট্ট কপৱতী মালতীৰ
ঠাহি দেখি ভাল লাগে,
ধুনৱতী মাধৱীৰ সপোন-মদিৰা বাগে
যৌৱন-কাক্তন জাগে ।
কাণত কপৰ ফুল পিছায় ধনীয়া 'ছল'
মালতীয়ে মাধৱীক,
চেগ চাট চুমা এটি যাঁচ দিয়ে গাল পাতি
কলীয়া ভোমাৰাটিক ।

- - -

কাঞ্চন

কাঞ্চনলী ফুলব   ঐঞ্জলি ভবাই
কাঞ্চনীয় সট আহে বাটচাট,
কাঞ্চনীয় আহি   ওবশি শুচাই
মুখখনি মোক দিলে দেখুৱাই ।
আহি পাৰ বুলি   বসন্ত-কোঠিব
চোঠিব বুলাই মলয় বয়,
চাম হেপাহেবে   মূল-মিলন
শ্ৰীতি-উলহাব আগত থট ।

সোণাক

সোণাক সাউদে   বনিজ বেহালে
সোণৰ লঙ্কাৰ পৰা,
সোণৰ ষোপামনি   সোপাসোপে আনি
ওপচাই পেলালে ধৰা ।
মোৰ পদূলিতো   উছলি-মুছলি
সোপেৰে পৰিছে ভৰি
প্ৰকৃতি দেৱীয়ে   ডিঙিত আৰিছে
সোণৰ সোঁ সাতেশৰী ।

কদম

বাঁধিয়া আছিল,   যমুনা বাঢ়িল,
কদম ফুলিল তাকেই চাই,
কদম পাহির   হাঁহি চাবলৈ
উলটি কানাই নাছিল হায় ।
বহবে বহবে   কদমে ইদবে
মিছা আশা পালি সজায় ডাল,
শুভ্র মধুপুৰি   গোকুল-বিহাবী
মবতব লীলা নাপায় ভাল ।

গধূলিগোপাল

গধূলি গোধন   আনে নাৰায়ণ
শিঙা শব্দ বেগু বাট—
গধূলিগোপালে   পদূলি ওলাই
ওবনি গুচালে চাই ।
যদিও অতীত   সেই সুখ-স্নীত
নাৰাজে মোহন বেগু,
আজিও গধূলি   তাবে মহিমাত
ফুলেবে বাজিলে তহু ।

বক্তৃতা

ভক্তই আগত লই বক্তৃতা তোক
মাতৃর চরণ বন্দনা কবে,
উবারে যেতিয়া খেলে পুরালি বেলিয়ে
সোণবোর সবি সবি পবে ।
তেজবে বাঙলী হই জলি বলি তই
যদিওবা হলি গন্ধহীনা,
ত্রোল গই ভগবতী তুলিলে হাতত
মহাপূজা অষ্টমীর দিনা ।

অপবাজিতা

অপবাজিতা ।   অপবাজিতা !
কোনে দিলে এই নাম,
কাক পবাজিলি   রূপেবে ভূলাল
কটো মোক চিনি পাম ।
বিজয়ার দিনা   যোতিয়া গোসানী
ঘবলে মাগে মেলানি
সিদিনাই তই   আশীর্বাদ লই
হলি নেকি বিজয়িনী !

মঁদাব

কেলেই ফুলিলি   কপহী মঁদাব
কেলেই পেলালি কাল,
গোসাঁইতো নেলাগ   ভকততো নেলাগ
থাক তলে ভবি সবি ।
গোসাঁইবে আগতে   বুলিলি গৰ্ব্বতে
তোতকে কপবতী নাই,
ললি অভিশাপ,   হেৰালি সেয়ে
চৰণ তলব ঠাই ।

— —

পলাশ

ফাগুনৰ আকাশত   কিয় জুই অলালি
বাঙলী পলাশ তই,
মোৰ দশা চাই   কিয় লাজ নাই
মঁদাবে বুলিলে বই ।
তোবেই নিচিনা   কপ-গব্বত
মোবোতো আছিল বাগী,
আজিও ভুগিছো   প্রতিফল তাৰ
কপালত জুই লাগি ।

ধৰিকাজাঁই

আইবে কুলনিত   কি কুল কুলিছে
   কুলিছে ধৰিকাজাঁই—
বাটৰ বাটকরা,   বই চাই যোৱা
   গোন্ধে আমোলমোলায় ।
বাব-বধীয়া   বিলাতা কুলৰ
   গন্ধহীন শোভা চাই
নিজৰ আমাৰ   বাৰীৰ কুলৰ
   হিচাণ লোৱাট নাহ ।

— —

যুতি

ধূপি ধূপি কুলে যুতি   সক সক চকু হুটি
   চাই অতি ভাল লাগে,
মুহ মধু গন্ধ-বেণু   সুবাসিত কৰে তম্বু
   সপোন-মদিৰা বাগে ।
তবাবছা আকাশৰ   কুলবছা বিহাখনি
   আলফুল বৰি আনি
জোনাকত যুতিকাই   দিলে গাত মেৰিয়াই
   সাজিলে প্ৰকৃতি-ৰাশী ।

কপৌকুল

কপৌকুলে খোপা বাকি ঠাঁহিলে নাচিলে
বহাগীৰ খোপা পাই,
বিহব বডাহ ছাট বলে দিনে বাতি
প্রাণ জ্বব পৰি যায় ।
বহাগীৰ খোপাতে কপৌ কুল কুলিছে
চেনায়ে আনিছে পাৰি,
অসম-গাভৰুৱে ললে হাত পাতি
কুলাম বেনীতে আৰি ।

জৈতুকা

জৈতুকা আছিল বাৰীৰ চুকত
বেজাবতে মন মাৰি,
একছব যায় লগভাগ নাই
কিদৰে থাকিব পাৰি !
এদিন পুৱাতে আট্টদেৱে আহি
কলে গই নিচুকট—
তয়ে দিবি মোৰ আঙুলি বোলাই
মোৰ ঘৰত বিহু থাই ।

পানীয়েটেকা

উজাই আছিল বান্ধসীৰ ভুব
ভাটীৰ দেশৰ মোহিনী হই,
পলকহে অহ দেশ গল ছাটি
কাজনী সলৰ আছিলি লই ।
নাশ নই বিল ঠাহে 'খল খিল
হুথাপি কুম্ভাৰ নপৰে শয়,
অহি নায়াবনী বিশ্ব সংসারিণী
পানীয়েটেকাটী গ্রাসিলে দেশ

আকাশীলতা

মোহিনী বকনী জনম-চুকনী
বঢ়া বিখেৰে সংসার বৰি
আলাসহে টুটি থাকিল সলায়
মাটিত কলাপি নিদিলে ভৰি
আকাশী লতাটী তজ্জ চুহি খায়
নিবন্ধৰ বৰে সৰ্কনাশ,
এয়েই সংসার— তকনী ভাৰ্য্যাৰে
বঢ়া কালত গৃহবাস ।

কপিলী

শান্ত শিষ্টা হই আছিল কপিলী
বাৰিষাই যেনে দিলেহি ডাক—
নোৱাৰিলে বব উঠিল উখাল
বাউলা বেষেৰে নেমানি হাক ।
ছুই পাব ভাঙি যায় বাহু দাঙি
নোৱাই ধুৱাই ধুনীয়া পাব—
কপিল-স্মৃতাৰ শৰ্কাত ছুৰ্কাৰ
তাতে যোৱনৰ বলিয়া ধাব ।

ভবলী

পাগলা ভবলী । উতলি আহিলি,
টটালি, বুৰালি, ভাঙিলি পাব,
ঠাহিলি, নাচিলি, কিৰিলি পাৰিলি
বোৱালি জিলিমিলি কপালি ধাব
যোৱন-মাদৰা পিলি ঢোকাঢোকে
মৰম ধৰম ক্ৰম্পেপ নাই,
পৰ্বত বন্দিনী ভৈয়াম-বন্দিনী
বুঢ়া লুইতৰ আছলী খাই ।

পাগলাদিয়া

পাগলাদিয়া   কছাৰী ডেকা
শিঙৰ বৰত নগী হৈ বলে,
বহুবি এবাৰ   মাদল বজায়
শিৱপূজাৰ সময় হলে ।
প্ৰলয় নাচন   নাচে জটীয়াৰী
নাচে আৱণৰ প্লাৱন ধাৰ --
ডুবুক মাদলে   বাৰিষা বাদলে
গ্ৰাসিলে ধৰিত্ৰী, বুৰালে পাৰ ।

বৰপানী

'টিকাত' চাপৰ মাৰি 'টিপকায়ে' নাচে
'বৈঠাগাংচ'ল বৰপানী—
লাওপানী খাই নাচে উদ্গাদিনী হুই
মিকিৰবালা পাহাড়ী-বাণী ।
ভাল লাগ সেই মোৰ পাহাড়ী কান
আবৰী-বালাৰ নাচন চাই,
পৰ্বত-প্ৰমাণ হুই শতধাৰে বয়
লয়া-মাথা কৰা অন্ত্যাস নাট ।

ভবলু

ভাৰবে মা'বিলে   চোলাত চাপৰ
পৰ্ব্বতে-ভৈয়ামে বজালে তাল,
পানী ছুলি নিজবাই   দিলে উকলি
ভবলুৰ হুল কন্ডাকাল ।
সুইতৰ বাহবত   খলক লাগিছে
কত গাভকৰে আঁচল পাতিছে,
কুলু কুলু কুলু   আহিছে ভবলু
বাটতে বশিষ্ঠ আশীৰ দানিছে ।

দিখউ

ছুবণিৰ সেউজীয়া নগা-পৰ্ব্বতৰ
উঠানমা বাটৰ কাষত—
সউজনী লচপটা দিখউ গাভক
.যৌৱনৰ যমুনা পাৰত ।
পৰ্ব্বত-ভৈয়াম কেনে কৰি একেলগ
তৰি দিছে দীঘলীয়া তাত,
বিহাত কল কা তোলে বনফুল লই
মেখেলাত অসমীয়া পাট ।

লখাইতৰা

আউলীবাউলা হঠ চুলি মেলি মেলি
শুৱনী লখাইতৰা,
কুলু কুলু শীত গাই নেপুব বজাট
বিচাৰি আহিলি দৰা ।
ঘাটে বাটে ঘাটে ঘাটে ডিঙৰা চপাই
তুলিলি মোহন স্তব—
খব কৰ, লৰ ধৰ মোহনাঘাটত
দেৱতা মিলিব .তাব ।

— — —

তৰ্‌সা

তৰ্‌সা নদীৰ পাৰে পাৰে
উলু-বনৰ আবে আবে—
হেম্মোলনি ভোলে আজি ভাটিয়ালী স্তবে,
নবনাৰায়ণ বজা চিলা-দেৱানৰ
শঙ্কৰ-মাধৱ গুৰু মহাপুৰুষ
সুপ্ত হল সোণৰ সপোন,
ভাৰ জৰ অহৰহ গায় গিৰিবালা —
নিৰ্দ্ৰম কালৰ হায় নিকৰণ লীলা ।

— — —

বিয়া

বিয়াভে বহুৰ   মূলিৰ বেমাৰি
হুদিনীয়া শ্ৰেয়ৰ লেঠা,
জনমে জনমে   থাকে ছটি প্ৰাণ
এডালি নৃতাবে গৰা ।
নিজে প্ৰজাপতি   অনুষ্ঠাতা যাব
বেদমন্ত্ৰ, অগ্নি-সাধি
এয়েই হিন্দুৰ   'চিভিল আইন'
নাই গোজামিল ফাকি ।

প্ৰিয়া

ষৌৰনৰ মোৰ   তোনালি আলিত
বঙিলা পখিলা উৰি
দিলে মিলনৰ   আগলি বাতৰি
চিত্ৰলেখা ৰূপ ধৰি ।
বেদমন্ত্ৰ আৰু   হোমৰ অগনি
মিলালে ছখনি হিৰা,
যাব সতে আৰু   এৰা এৰি নাই
সেই জনা মোৰ প্ৰিয়া ।

পারিজাত

চম্পাকুলে হুস্তরায় তোকে ঐ লাহরী,
নাচব ফুলে হুস্তরায় তোক,
নিজে তট এপাহি দেব-পারিজাত
চেনেহী তোক লাগে যে মোক ।
হুস্তরায় তোকে সোণ, পৃথিবীর ফুলে
প্ৰদিনতে যে মবহি যায়,
গাঠি দিম সাহেশবী করিতা-ফুলেবে
সেই মালা বব হুস্তকাই ।

— — —

কেচাসোণ

কোন খনিকবে গঢ়িলে প্রতিমা
যৌরনে চবালে লাহ,
মোবে কেচাসোণ পূর্ণিমাৰে জোন
লাহতী মালতী পাহ ।
মেঘত জিকিমিকি বিজুলী চমকে
আকাশত জিলিকে তবা,
হিয়াত জিকিমিকায় মোবে কেচাসোণ
ভাতোকে জেউতি চবা ।

— — —

বিবহী

বগাক বগলী   টাৰে জাকি মাৰি
   মুখতে মুখনি খট,
নাট প্ৰণয়িনী   ভাবে বিবহীয়ে
   মোৰ যে কাষতে অট !
নীলে নীলে মিলি   খেলিছে বিজুলী
   টাৰে টাৰে কোলাকুলি
অকলশবীয়া   মই ছুৰ্ভগীয়া
   ববহৰ জুই জালি ।

বিবহিনী

লাহতী ধোপাব   মালতী খহিল
   বুকুৰ কাঁচলি পিচলি যায়,
দেহত অগনি   পোবে বিবহিনী
   সেট জুই তুমাওতা নাট ।
পছম পাতৰ   শীতল বারতো
   অনলৰ তাপ ছুগুণে বাঢ়ে,
কাণ্ড বিনে কোনে   হিয়া কৰে শাস্ত
   জব জব কৰি চকুলো জবে ।

বিহতলীত

হিয়া মোৰ বিহতলী   কণৌ-ফুল আছে ফুল
বাজে টকা পেপা ঢোল—
বিহতলী সোণজনা   গোলপীয়া গালখনি
হাতত জেতুকা-বোল ।
খোজত যমুনা-চট্ট   মাতত বৰষে মট
নাচনত মন্দাকিনী—
মাধৱী-কুঞ্জত মোৰ   বাবমাহে বিহনুৰ
প্ৰিয়া মোৰ মধুবাণী ।

মুগাচোমনিত

কোন বীৰাজনা   কোন দেৱাজনা
মুগাচোমনিত বই—
ধেমুকাড় লই   কিনো ভোল গই
আছে হাঁহো হাঁহো কট্ট ।
কোন হুব আক   অসম-গাভক
বাখিছে অলকাৰ ধন,
মোলই বাখিছে   বুকুৰ মাজতে
যৌৱন কুমলীয়া মন ।

জীয়াবী

স্বভাৱৰ কবি আঁকি যাব ছবি
গাইছে গাৰমা গান
সেই জীয়াবীক বৰ্ণাব ছনাই
নালাগে উপমা আন ।
আগ-কাল গুৱনি কাকিনী তামোলে
পাছ-কাল গুৱনী পাণ—
বক-ঘৰ গুৱান জীয়াবী-ছোৱালী
উলিয়াই দিবলৈ টান ।

বোৱাবী

লখিমী-বোৱাবী ঘৰত থাকিলে
ঘৰৰ জেউতি চৰে,
গৃহ-দেৱতাট থাকি ভাল পায়
দিনে আশীৰ্ব্বাদ কৰে ।
বাঢ়ে ধন-ধান আৰু যশ-মান
বন্দী-বেটী পৰিয়াল,
পাই মিঠা মাত হয় সৱে ল'ভ
নেথাকে যে আছকাল ।

শিগিনী

কোন শিগিনীয়ে   পৰীৰ কাহিনী
কাপোৰতে দিয়ে বই,
কাব্যছন্দে-গথা   সপোনৰ কথা
আগত চানেকি থই !
গালত নাচে কাব   ঘামবে মুকুতা
গৰকাত নাচে ভবি,
অতিকৈ শুৱনী   লাৱনী বোৱনী
শিগিনী অসম-নাৰী ।

- - -

দাৱনী

স্বৰগৰ লখিমী   পথাৰত আছিলে
বুকুত মৰম সাঁচি,
ঘৰৰ লখিমীয়ে   নিবলে আছিলে
হাতত নাচিছে কাচি ।
সউ যে দাৱনী   চিকুণী লাৱনী
মুখত উলাহৰ গান,
কোচ পাতি লয়   লখিমীৰ দান
আষোণী ধৰিছে মান ।

- - -

জাপানী

সক সক চকু ছুটি সউ জনী কোন ।
—বপৱতী জাপানী-যুৱতী,
সিন্ধুখনি হাতবেই পবনত বাক
পৰিছেনে ভবি বসুমতী ।
কি ফুল ফুলিছে সেই অগ্নি-পৰ্ব্বতত
কিনো মন্ত্ৰ লিখিছে জাপানে,
দেখিলেই কোনো ছবি চকুবেই লেখি
সৃষ্টি কৰে পিছ দিনাখনে ।

ইবাণী

জাকে জাকে সউ ষ্টবাণী আহিছে
বেদনাৰ নিচিনা গাল,
নকলেবে নিব আচল দকা দি
বুকুত মাৰিব শাল ।
মাটকী যদিও দেখাত সিহঁত
কানত মটাৰ বল,
বেহাত মুতুলি দেহাটো বাধিবি
ষ্টবাণীক নিদিবি চল ।

খাটায়ানী

খাটায়ানী পৰ্বতৰ পৰা সূৰ্য্যৰ
খালট ভাল—
সায়ান ডেকা লৰা, বাক খাৰি তাত
বৰ মায়াল !
প্ৰমীলা দেশত গট হট মহাশল
হেৰুৱাবি কুল,
ফুল থক নাচি বাগি, চাট থাক তট
পৰ্বতীয়া ফুল ।

কাবুলী

কাবুলীয়ে ধন দিব মহাজন হট তোক
লব লাগে তাত পাতি,
মূল তো নেয়ায় কটা, সূততেই মাৰ্খোঁ তাব
বেচা যাব ঘৰ-মাটি ।
নেখাই মবিবি ভাল, তথাপি নলবি ধাব
নহবি লঙ-ভঙ,
দেখিলে উৰিব জীৱ, কাবুলী দিলেই থিয়
হাতত যমদণ্ড ।

কবি

শালিলে ব্যাধব কাঁড়ে এহালি কপট
এটি তাব পবিল মাটিত,
শোকতে শ্লোকব জন্ম—কবির মুখত
কাব্য-বাণী হল উচ্ছ্বাসিত ।
বামগিৰি শিখবত অভিশপ্ত যক্ষ
বিবহত হল অতিভূত,
হয়তো নিজবে কবি আঁকিছিল ছবি
ছন্দবদ্ধ হল মেঘদূত ।

শিৰ্পী

কনক প্রতিমা সাজি জীবানচন্দ্রই
আবাধিলে স্তনকনন্দিনী,
প্রিয়ান্বৃতি বিমণ্ডিত শিল্প চাতুৰ্য্যত
কলালক্ষ্মী নিজেই বন্দিনী ।
সাজিলে সিদবে শিল্পী যমুনা তীবত
অশ্রুঅৰ্থ্য কবি নিব্বদেন,
মার্কলব স্বপ্ন তাজ—প্রেমিক কবির
প্রেমলীলা হল চিব্বন ।

প্ৰেমিক

আছিল যৌত   পৰম প্ৰেমিক
বিলালে প্ৰেম ক্ৰচত উঠি,
প্ৰেমিক কুকই   যমুনা উজালে
প্ৰেমশস্ত্ৰ সিঁচি মুঠিয়ে মুঠি ।
গুহকক সায়টি   শ্ৰীৰামচন্দ্ৰই
মিলালে আকুল প্ৰেমিক প্ৰাণ,
সৱাবো উপাৰ   মাহুই সত্য
ছিক চণ্ডীদাসে জুৰিলে গান ।

পুৰোহিত

দক্ষিণাৰ চিন্তা এৰি নিস্বার্থ ভাৱে
দিঠকত শয়নত
পৰহিত ব্ৰত যাৰ জীৱনৰ মন্ত্ৰ
অস্তববো অস্তবত ;
নহক ব্ৰাহ্মণ তেওঁ—নহক পূজাবী
তথানিতো পুৰোহিত,
শীৰ্ষস্থান জনতৰ মঙ্গল যজ্ঞত
লভিবই সুনিস্চিত ।

সত্ৰ

“হৰি নাম বসে বৈকুণ্ঠ প্ৰকাশে
প্ৰেম অমৃতৰ নদী
জীমন্ত শঙ্কৰে পাৰ ভাঙি দিলে
বহুে ত্ৰক্ষাশুক ভেদি।”
সত্ৰই সত্ৰই সেট অমৃতৰ
বটহে নিৰ্মল গাৰ—
নিষিগাট কাৰো সত্ৰ-অধিকাৰ
কৰা সকলোকে পাৰ।

পূজাবী

শিলৰ খালেগ্ৰাম ধৰানে কেৱল
নপৰে কৰ্ত্তনা শেষ,
তনা হে পূজাবী, বৈকুণ্ঠ-বিহাৰী
ললে মানুহৰ বেগ।
নিজে নাৰায়ণ নবমুহুৰি ধৰি
তোমাৰ পৰীক্ষা লয়
মানুহক ঘিণাই দেৱতাক পূজিলে
পূজা মূল্যহীন হয়।

গোসাঁই

সত্ৰতে থাকিলে   নহব গোসাঁই
জাতি-স গঠন তোমাৰে গাত,
কত বলা পৰি   মিছা ভেম মাৰি
ভাটীৰ গোলৰ শুনিছো মাত ।
গোকৰাৰ দলে   অসম জিনিলে
জাতি, কৃষ্টি মৰ্ম সকলো গল,
শঙ্কৰ দাৰে   বিপদ সংহাৰি
বঢ়োৱা জাতিৰ বুকুৰ বল ।

ভকত

ভোৰ-ভাল বালেই   নহয় ভকত
বিয়য়-বাসনা জপমালা যাৰ
দেৱলীয়া হই   কেৱলীয়া হলে
নোৱাৰি বুজিব শাস্ত্ৰৰ সাৰ ।
এঘটি পানীৰে   শবীৰ তিয়াই
ভাতৰ চকত বাধিলে জাত,
বুদ্ধিত নিম্পৃহ   উজ্জ্বল সোৱাদ
নেপায় বিচাৰি কদাপি ভাত ।

ওজাপানী

মাই-পূজাব   বভাব ওলত
   উঠে ওজাপানী,
হাতৰ ভঙ্গীত   কিমান সঙ্গীত
   দিয়ে প্ৰাণ ঢালি ।
বিবহৰি কথা   বেউলাৰ ব্যথা
   উত্তৰাকাণ্ড বায়ারণ,
গায় ভাঙিপাতি   ওবে দিনে-বাতি
   তনি শুক হয় মন ।

ভাওনা

চাইছানে কেতিয়াবা পূৰণি ভাওনা
   দেখিছানে স্মৃতিখৰ,
তাৰপৰা ভালখিনি গোটাট আনিলে
   নহবনে উপকাৰ ?
আছে তাত হয় বাগ ছত্ৰিশ বাগিনী
   জাতিৰ প্ৰাণৰ তান,
চুকত ভেকুৰি যায়   বুকুৰ বতন
   গুৰুৰ জপীৰ দান ।

দেওধনী

ঢোলৰ ছেৱত   আকাশৰ পৰা
   নামে মন্সাকিনী—
চুলি মেলি মেলি   চউ খেলি খেলি
   নাচে দেওধনী ।
নাচৰ লাচত   সজীত-বসুনা
   কৰে উজান-ভাটা—
শ্ৰুতি মূৰ্ছনাৰ   মনত পেলায়
   মোহন অতীত-স্মৃতি ।

বিহুনাচ

চাহাবে নাচিলে   জগৰ নেলাগে
   মেমৰ হাতত ধৰি,
আমিহে অসভা   বিহুনাচ নাচি
   এবুকু বোকাত পৰি
যৌৱনৰ হাঁহি   গল আজি জহি
   প্ৰাণত স্পন্দন নাই,
নৃত্য-ভঙ্গিমাত   ব্লানিমা সোমাল
   সন্ত্যক্তৰ বাতৰি পাই ।

। বদন

। গৰা নাঈ বিভীষণ অমৰ ভীষণ
জাকে জাতে জন্মিছে বদন,
। নাভাবে দেশৰ কথা জাতিৰ কল্যাণ
জানে মাৰ্খে। নিজ ঘৰখন ।
নিজৰ তিকতা আৰু লৰা-ছোৱালীয়ে
মহানুখে থাকিলেই হয়,
। অসমৰ স্বাৰ্থত মজি নিজ জননীক
ঠেলি দিছে মৃত্যু মূখলই ।

গৰা-খহনৌয়া

১-৪-০২

সুঁউ যে দেখিছা তিনিজুপি গছ
ডিবুক-লুইত মাজত আছে
'সেয়ে অসমীয়া শিৱসাগৰৰ'
সিও লীন হ'ব দুদিন পাছে ।
কত অসমীয়া আছিল তাতেই
কত ডাঙৰীয়া, বিয়ৱা মল,
গৰা-খহনৌয়া আছিল যেতিয়া
লুইতে সগাকে কবিলে তল ।

চকৰা

চকৰা আহিছে   পকৰাব দবে
হাবি বন ভাঙি কৰিছে খেতি,
ভোলা অসমীয়া   তাতে এলেহুৱা
এৰি গুচি যায় ঘৰৰ ভেটি ।
বজাই পাটতে   বাজিব ধন
মেঘবসকলে পাটতে ভেটি,
বকৰা ফুকনে   চিন্ধিছে মৰণ
কাল-অজগৰে মাৰিছে খেটি !

চোৰাং-কানি

চোৰাং-কানিৰ বেহা চলায় কিমানে
পাবা যদি কোৱাচোন জানি,
ধুনীয়া 'বাগানবাৰী' আৰু হাৰাগাড়া
কানিয়েই দিছে হেনো আনি ।
লাওলোৱা কানীয়াৰ তেজ চুহি খোৱা
এই বেহা যদিও পাতক,
বন্ধকে ভক্ষক হয়, চোৰেই শিক্ষক
চিনা টান এই জগতক ।

দিল্লীকা লাড্ডু

দিল্লীকা লাড্ডু খাইহানে তাই ?
খোড়াই পোতাই কয়,
নোখোরাবো পুহু সমানে পোতার
ভিভাব পানী বয় ।
বিয়াও আমাব ঠিক তেনেকুয়া
দিল্লীকা লাকব প্রায়
কবালে আপদ, নকবালে বিপদ
এটাতে বে শান্তি নাই ।

ফাকা আৰাজ

ফাকা আৰাজত চলিছে ছুনিয়া
মকা মদিনা জগজগত,
কাশী গয়াধাম যাক জাহান্নাম
অসাব বাইবেল পাঠ !
ধৰ্ম আছে সঁচা, কেই জনে মানে
ফাকা আৰাজ কবিলে কি হব,
ধাৰ্মিক থাকিলে আজি পৃথিৱীত
এমুৱা ছুৰ্গতি নোৱাৰে বব ।

খনিৰ

এজন মাখোন আছে খনিৰ
আমি কিন্তু দেখা নাট,
তেওঁৰে হাতৰ নানা ভৰহৰ
বস্তু হলে আহোঁ চাই ।
জোম বেলি তৰা বিশ্ব বস্তুৰ
সিহনে হাতেৰে গঢ়া,
মাটিৰ মাজুহে কি সাহে বিচাৰে
তেওঁতোক হৰলৈ চৰা ।

সদাগৰ

তোমাৰ ডিঙাত কিহৰ বৰি
কোৱা হেৰা সদাগৰ,
বহু দিন হল আহিলা ওলাই
কাহানি চাপিবা ঘৰ ?
সামুখান হবা নতু ঠগ খাবা
ই যে ভয়ানক ঠাট,
আচলক এৰি নকল নলবা
খিতাতে সন্তীয়া পাই ।

হালোৱা

জনক বজাই হালব কালত
লভিলে কনক সীতা,
সেই দিন নাই আজি হালোৱাট
জীৱন ভাবিছে তিতা ।
খাজানাই হেঁচি ধৰিছে টেটুত
তাতে মহাজনৰ ধাৰ
অপত্তিৰ গতি ভগতৰ পতি
তুমি আছি কবা পাব ।

বনুৱা

জাগিছে এলুৱা বণৰ বণুৱা
হাতত নিছান লই,
সত্বে-বন্ধ হলে মৰণ নহয়
জয় গান্ধীজীৰ জয় !
কবি ধৰ্ম্মঘট মিলাই সত্ৰট
মালিকৰ বিপৰ্যায়,
যত জায্য দাবি খোজে হাত পাতি
বুকু ফিলুৱাই বয় ।

হজুব

মজুবৰ দলে   হজুবক আজি
কই দিছে স্পষ্ট কথা,
মচি গাৰ ঘাম   কৰি দিছো কাম
গুচোৱা পেটৰ ব্যথা ।
নিদিষ্ট বান্ধিব   টকাৰ দৌলত
লাগিব সামান্য ভাগ,
নহলে মকৰো   তোমাৰ কাৰণে
আমাৰ জীৱন আগ ।

মজুব

হজুবে বুজিছে   তল গল আজি
সান্দহখোৱা বালি,
আগৰ নিচিনা   মটৰ দৌৰাট
নোৱাৰ খৰিব ছাপি ।
পামৰ পান্ন   নিজলে সামৰ
আকতো সিদিন নাই,
উকলিল সেই   চেলামৰ দিন
জাগিছে বহুৱা ভাই ।

মাটির পৃথিৱী

মাটির পৃথিৱীখনি ইমান সুন্দৰ
জগৎস্বাস্থ্যবে মোৰ অভিনৱ-ধৰ ।
মাটিৰ মাম্বুহ মই, মাটিতে ফুণ্ডিত
মাটিৰ সজাত কৰে আত্মাই বসতি ।
ফুলে-ফলে জলে-স্থলে মাটিৰে মহিমা
মাটিতে মিলাছে সট দিগন্ত নীলিমা ।
মাটিৰ মায়াতে মুক্ত মানৱী জীৱন
মাটিৰ পাটীতে বাতি অনন্ত শয়ন ।

সুখ-দুখ

সুখ সুখ বুলি জগত ভ্ৰমিলো
কাৰেঙে কুটীৰ সমানে ঘূৰিলো,
যাকে যতে পালো সৱাকে সুখিলো
প্ৰকৃত সুখৰ বাতৰি নেপালো !
অন্তৰত থকা দেৱতাট মৌৰ
সমিধান তাৰ খোবতে দিলে—
সুখ-দুখ মাথোঁ মনৰ বন্ধনা
আত্ম-সন্তোষতেই সুখ মিলে ।

জীবন

জীবনৰ পিচে মৰণ হয়
মৰণৰ পিচে জীবন আছে.
জীবন-মৰণ অভেদ সাধৰ
চকুৰ আগত নিতট হাঁহে ।
বুজিও নুবুজো, নুবুজিও বুজো,
দেখিও নেদেখো মানৱী মান্না,
অৰ্থ নে অনৰ্থ, সাৰ্থক নে ব্যৰ্থ
এই যে জীবন পোহৰ নে ছাঁয়া !

— — —

যৌৱন

বাৰিষাৰ নুঠতত জলকুইৰীৰ
বিপুল অভিযান —
মানুহৰ যৌৱনত কামদেৱে ধৰে
ফুলাম পঞ্চ-বাণ ।
বছৰি বছৰি জলৰ কুইৰী
তউ খেলি গীত গায়,
যৌৱন কুমলীয়া এবাৰ মৰহিলে
ছনাই পাবলে নাই ।

— — —

তীর্থকল

তীর্থলট যাওঁ বুলি ওলাল কাঠিক
ম'বাব গিঠিত টুঠি,
গণেশৰ এন্দুবৰ খোজ দেখা পালে
প্ৰতি তীৰ্থভেট ঘূৰি ।
কোনো কালে যোৱা নাই গণেশ গোসাই
মাতৃকে আবাধি বল,
জননীৰ চৰণতে বৃজিলে কাঠিকে
সকলো তীৰ্থবে কল ।

মহা প্ৰসাদ

জগন্নাথৰ মহাপ্ৰসাদত
জাতি-নিচাৰ নাট,
স্পৃশ্য-অস্পৃশ্য সৱাট সমানে
এখন পাততে খায় ।
সক বৰ সৱাট মিলি
মহাপ্ৰসাদ গুৰত তাল
আঠা হে যিমান ভাবতবাসী,
কবো এবাৰ কোলাকুলি

বাণিজ্য

চাকৰিৰ ধন   বাকৰিত যায়
    দুগুণে লাভ কৰিত হয়,
বাণিজ্যতে কৰে   লক্ষ্মীয়ে বসতি
    শান্তিয়ে তাকে দটাই কয় ।
বুজিছে যি দেশে   বাণিজ্যৰ মোল
    কল-কাৰখানা কৰিছে হাত,
সেয়ে আক্ৰি হয়   বুকু ফিন্দুৱাই
    ভীমৰ শকতি লভিছে গাত ।

কৃষি

সুভলা সূফলা   শস্য-আমলা
    কৃষি-সুশালিতা আমাৰ দেশ,
কৃষিয়ে বঢ়ায়   দেশৰ জেউতি
    বন-বিমোহিনী পিছাই বেষ ।
পূৰ্ণাণ কলীয়া   হালৰ কালত
    বিজ্ঞানৰ মন্ত কৰিলে যোগ,
ধনে ধাংন ভৰা   হয় বসুন্ধৰা
    নপাৰে যে শেষ কৰিলে ভোগ ।

ঘবৰ স্মৃথ

লোকৰ ঘবত   ঘিটু-মটু খায়ো
  &দাপি নেলাগে ভাল,
হংসতুলী পাৰি   অপেশ্বৰা তাত
  যদিও ধবেহি আল ।
নিজৰ ঘবৰ   শাক শোকোতাকো
  অমৃত সমান পায়,
নিজৰ ঘবত   আছে যিটো স্মৃথ
  আনৰ ঘবত নাই ।

আতিথ্য

ভূমি-ভূক স্তম্ভ-মধু চৰ্ব্বিছ ব্যঞ্জন
  কৰি প্ৰত্যাখ্যান,
খুজি-খোৱা বিহ্বৰ খুদকণা খাই
  তুষ্ট ভগৱান ।
হুখীয়াৰ পজাতেই নাৰায়ণে আতি
  স্বৰ্গস্মৃথ পায়
অকৃত্ৰিম অসুৰৰ সৰল আতিথ্য
  কাৰেঙত নাই ।

ধনী

নাথাকিব পাবে ধন হেজাবে হেজাবে
তথাপিতো ধনী কাক কয়.
কিয় বাক হেয়াজিনী তিম্বনন্দিনীক
শ্মশানব লিগম্ববে জয় ?
কাবেত্তত দুৰ্বোধনে নেপালে বিচাৰি
এশ আঠ সোণৰ পদুম,
ধনতান মনজয়ে বণ জয় কৰি
আনি দিলে আকালী কুম্বম ।

কুপণ

কুপণৰ মন থাকে পেটাৰিত ভৰি
চপে কাক পায় নভাস্থখ,
কুম্বহ মনৰ বাক সাধকতা কত
দিনে বাতি দিয়ে মাথোঁ ছুখ ।
বাজ-ভড়ালত আছে সকলোৰে মন
উচ্চা হলে চাবলট পাৰি,
লাখপতি সলাগৰ হলেও কুপণ
ধনী তাক বুনিব নোহাৰি ।

ধনার্জন

বেশ্যায়ো আর্জছে ধন মলা নাই তাব
হন পাৰে অন্নাবিত,
সজ বাটে অজ্ঞা ধন হক জলপীয়া
হাকে কয় মহাবিত ।
ধন ধন বুলি নিলে মিছাতে জীৱন
ভুক্ষা মাৰ্খো বাঢ়ি যায়,
বিলালে যি ধন বাঢ়ে লাগে সেই ধন
'সপৰিহেতা যাক পায় ।

সাঁচতীয়া ধন

লোককো নকৰি দান, নিজেও নাখায়
সঁচা অৰ্থ নাই,
যবে বস্তু ততে বয়, মবিলে সি ধন
লগত নেযায় ।
অৰ্থই অনৰ্থ বুলি জ্ঞানীজনৈ কয়,
কৰি উপাৰ্জন
এনে ভাৱে কৰা ব্যয় সেয়ে যেন হয়
সুগমীয়া ধন ।

— — — —

ভোগ

ভোগৰ লালসা   পেটত থাকিলে
কদাপি নহয় ভাল,
ভোগ কৰি লোৱা   বোগ আঁতৰোৱা
নহলে যে আঁতৰাল।
ভোগ নকৰাকে'   হব পাৰা ভাগী
যদিহে সুযোগ মিলে,
গৰজি উঠিব   অন্তৰৰ পিৰাচ
নিবলট বসাতলে।

ত্যাগ

ভোগে আমুৱালে   ত্যাগৰ সোৱাদ
অৱশ্যে বিচাৰি পায়,
বজা হৰিচন্দ্র   হলে সৰ্বভাগী
কবলট একো নাই।
খুজি-খোৱা জনে   যদি ঘনে ঘনে
ত্যাগৰ মহিমা গায়,
তেজুৱা ত্যাগৰ   স্বদেশ-প্ৰেমৰ
জানিবা সজাত নাই!

প্ৰেম

নিজক ভালপাই   আনক পাহৰিলে
তাকতো নোবালে প্ৰেম,
মানুহৰ চুখত   মানুহ পমিলে
পায় অলকাৰ হেম ।
সৱাকৈ সমানে   ঝাঁকোৱালি ধৰি
উৰুৰাট দিলে ছিয়া,
দুৰ্গায় প্ৰেমৰ   চট্ট এট আঁচি
কৰি থব মতলীয়া ।

ভেম

মোৰ ঘৰ-বাৰা   মিছা ভেম মাৰি
থাকিবা কিমান দিন,
সজা বব পৰি   পখী যাব উৰি
ভৰিবে মোহাৰি চিন ।
মোৰ খাট-পাম   ধন যশ নাম
নোৱাৰ' লগত নিব,
অসাৰ ভেমৰ   একো কাজ নাই
খুলিঙ মিহলি হব ।

চিচেম্ ফাক

চিচেম্ ফাক বুলি   গুহা-দ্বাৰ মেলি
                                    আববাব উপভাস,
যি ধন দেখুৱালে   আজিও যে তাৰ
                                    হোৱা নাই মূল্যহাস ।
কোনেনো শিকাব মন্ত্ৰ   চিচেম্ ফাকৰ
                                    গুপ্ত বাতৰি দিব,
জীয়াই থাকোতে মই   স্বৰ্গৰ দ্বাৰ
                                    আগত মুকলি হব ।

মৰ্জিয়ানা

অবিতাবী হই   এট পৃথিৱীতে
                                    বিচাৰিছো ছনিয়ানা,
পদে পদে আক   জীৱন বাধব
                                    লাগে মোক মৰ্জিয়ানা ।
চিনি পোৱা নাই   বুকুতেই মোৰ
                                    তই আছে সেই বঁদী,
জগাব পাবিলে   দুনিয়া লুটিম
                                    ভায়ো হব চাহাজাদী ।

আলাদীনৰ চাকি

আলাদীনৰ চাকি   কদাপি নহয় কাকি
মোৰ পেটাৰিতে পায়,
গছা নাই বহু দিন   মামৰে মাৰিছে চিন
জনা নাই লব চাই ।
কবিলেই ব্যৱহাৰ   দিব মোক নমস্কাৰ
কাম ফ্ৰোধ বিপুচয়,
কৰি দিব বত কাম   বাধি মোৰ খোচনাম
বহুতীয়া দৈত্য হুই ।

চিন্দবাদৰ জলযাত্ৰা

চিন্দবাদ নাবিকে   সাতবাব মাঠেঁ
কৰিছিল   জলযাত্ৰা,
হেঙাৰ বিজ্ঞাৰ   নিপদ আপদ
ফ্ৰোধত নাছিল   মাত্ৰা ।
ময়ো চিন্দবাদ   জলযাত্ৰা কৰি
আহিছো গইছো   কিমান বাৰ,
উটিছো বুৰিছো   মৰি জননিছো
পান্ননো কেতিয়া   বেঙাৰ সাৰ !

মনব বল

স্মৃতিজীয়ে জানিছিল অল্প-আবু সতাহান
উৎখালি কবিলে পণ—
সতাহানকেই দিব বধণৰ মাগাধাৰি
দিব মৰেণৰে বণ ।
অপুত্ৰকে পুত্ৰ পালে অঙ্কট চকুৰে চালে
শমন পবাস্ত হল,
স্মৃতিজী লভিলে জয় বিপদ নকৰি জয়
বুকুত মনব বল ।

ধৰ্ম্মঘট

ভালকে' চলাবা পাঁচোটি চাকৰ
নহলে বিপদ হব,
পাঁচোটিয়ে মিলি বেহা দিব তুলি
সেহাট বিদায় লব ।
পাঁচ ইন্দ্ৰিয়ই পাতিলে মজ্জনা
কবিলে ধৰ্ম্মঘট,
এক মুহূৰ্ত্তও নোহাৰা থাকিব
তিষ্ঠিব জগতত ।

ঘোবদৌৰ

ঘোবদৌৰ চাবলৈ আহিছে প্রজা
লাগিছে হেন্দোলদৌপ,
কোনোবা ভিকিছে কোনোবা ঘাটিছে
বঙ-বেবঙৰ বপ
বঙা বগা হুই জীৱনৰ ঘোবা
লবিব লাগিছে ঠাঁৱ—
জিকিছো কিমান ঘাটিছো কিমান
তাৰ যে হিচাপ নাই ।

লক্ষ্যভেদ

গুৱকৰে শুধিলে নি কি দেখিছা ?
শিল্পে ভিনে ভিনে কয়—
দেখিছো সকলো বস্তু ভিনে ভিনে
আগত যিমানে বয় ।
অৰ্জনে বুলিলে কেৱল মাথোন
দেখিছো পখিব চকু,
আদে'শলে গুৰু— ক'বা লক্ষ্যভেদ
ভয় আক নাই একো ।

স্বৰ্ণ-মৃগ

জগত ঈশ্বৰ   শ্ৰীৰামচন্দ্রই
   স্বৰ্ণমৃগ খেদি যায়,
পৰিণাম তাৰ   হ'ল অতিচাৰ
   কান্দিলে জানকী আট ।
মৰত্তৰ মানুহ   আমি কোন কুটা
   বাকসী মায়াত মুক,
খেদিছে। নিতউ   সোণৰ হৰিণা
   হওঁ নিজে অৱকভ ।

ছকুট মাটি

হেলাবে যি জনে   খুজিলে এদিন
   .গাটেট সুবোপ কৰিব জয়,
যাৰ অভিধানত   অসম্ভৱ নাই
   সেট নেপোলিয়নে কয়:—
বাকিলো টোপোলা   ভিতৰি কোপোলা
   নামিছে একাৰ, আকিছে বাতি,
নেপালো এতিয়া   বিছনা পাৰিব
   নিজ অধীনৰ ছকুট মাটি ।

শেষ-কথা

কবলগা বহু কথা থাকি গল কবলট
সেউবাবে নেপালো আহবি,
কল্পনাই নাচিবা'গ লই গল কবলট
বলো রই নিজকে পাহৰি
সুৱদি সপোন মোৰ উঠাতে পবিল ৬৪
ইমানতে মাগিলো বিদায়,
এৰি গলো মালাধাৰি জাব' দেই লাৰিচাৰি
মৰবিবা যত দোক-লায় ।

—: मातृ-पूजाव अर्था :—

—नाट—

नवकाहव (संगणायित परिवर्द्धित २४ ताण्डवण) ५०

वेडुला ५०, कनोज कुईवी (२४ ताण्डवण वज्रह) २०

नम्र दुलाल ५०, कृकक्रेत्र ५० श्रीवामचन्द्र ५०

सावित्री १० मञ्जियाना १० कल्याणी ५०

ककल्ला २

—कविता

पञ्चजल १५० लीपाली (२४ ताण्डवण)

मुकुटं माला (आटेण अष्टपत्नी) १५०

मणि माला (आटेकुर्वि ८ तुदशपत्नी)